

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SPECIALIŲ TYRIMŲ TARNYBOS KORUPCIJOS
RIZIKOS ANALIZĖS IŠVADA MĖGINIŲ TYRIMŲ ATLIKIMO ORGANIZAVIMO IR
KONTROLĖS VYKDYMO PROCESUOSE NACIONALINIAME MAISTO IR
VETERINARIJOS RIZIKOS VERTINIMO INSTITUTE**

TURINYS

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI.....	2
2. IŽANGA.....	4
3. KORUPCIJOS RIZIKA ORGANIZUOJANT MĖGINIŲ TYRIMUS.....	7
3.1. Naudojama informacinė sistema nepakankamai funkcionali, todėl kyla rizika dėl informacijos atsekamumo.....	10
3.1.1. Informacinėje sistemoje ir popierinės formos dokumentuose fiksuojami skirtingi veiksmai / žingsniai, todėl mėginio tyrimo eigos atsekamumas negalimas naudojantis tik viena iš šių formų.....	10
3.1.2. Informacinė sistema neturi tiesioginės prieigos (sąsajos) su VMVT informacine sistema, todėl egzistuoja korupcijos rizika dėl neskaitmenizuotų procedūrų.....	15
3.2. Nesukurta efektyvi gautų mėginių kodavimo sistema, egzistuoja galimybė identifikuoti mėginio užsakovą (klientą), gamintoją, platintoją.....	16
3.3. Neregamentuota ir neautomatizuota mėginių tyrimų užduočių paskirstymo tvarka skyriuose gali sąlygoti neobjektyvius sprendimus.....	19
3.4. Antikorupciniu požiūriu rizikinga praktika, kai už tyrimų atlikimą atsakingų skyrių vedėjai, kiti darbuotojai dėl atliekamo mėginių tyrimo gali tiesiogiai bendrauti su užsakovais (klientais), gamintojais ar mėginio savininkais.....	24
3.5. Tobulintina neatitiktinių darbų kontrolės procedūra.....	27
3.6. Teisiniame reguliavime suteikti pernelyg platūs įgaliojimai dėl mėginių tyrimų protokolų pasirašymo.....	29
3.7. Tobulintina mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) tvarka.....	30
3.8. Nepakankama kontrolė viešųjų ir privačių interesų valdymo procedūroje.....	35
4. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS).....	38
5. REKOMENDACINIO POBŪDŽIO PASIŪLYMAI.....	40
Priedas: Atliekant korupcijos rizikos analizę įvertinti teisės aktai, dokumentai ir informacija.....	43

1. KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĖS APIMTIS IR METODAI

Korupcijos rizikos analizės tikslas – antikorupciniu požiūriu įvertinti Nacionaliniame maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institute vykdomus mėginių tyrimų atlikimo organizavimo ir kontrolės vykdymo procesus, siekiant nustatyti korupcijos rizikos veiksnius, galinčius sudaryti prielaidas darbuotojams ar kitiems asmenims padaryti korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus ir pateikti institucijai rekomendacinio pobūdžio pasiūlymus, skirtus nustatyti korupcijos rizikai sumažinti ir (ar) korupcijos rizikos veiksniams pašalinti, taip pat viešojo sektoriaus subjekto (-ų) veiklai skaidrinti.

Korupcijos rizikos analizės uždaviniai:

- nustatyti teisinio reglamentavimo trūkumus, kurie sudaro prielaidas korupcijai pasireikšti;
- išanalizuoti praktinį procedūrų vykdymą, nustatyti teisės aktų įgyvendinimo problemas, susijusias su korupcija;
- pasiūlyti korupcijos riziką ir (ar) jos veiksnius mažinančias priemones.

Objektas:

Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto mėginių tyrimų atlikimo organizavimo ir kontrolės vykdymo procesai.

Vertinamas 2020–2022 m. laikotarpis.

Subjektas:

Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai:

1. Teisės aktų ir dokumentų turinio analizė.
2. Teisės aktų praktinio įgyvendinimo vertinimas.
3. Interviu metodas (darbuotojams pateikti klausimai).
4. Viešai skelbiamos informacijos stebėjimas ir analizavimas.
5. Valstybės registruose ir informacinėse sistemose sukauptos informacijos analizė.

Atliekant korupcijos rizikos analizę išnagrinėta ir (ar) įvertinta:

1. Korupcijos rizikos analizės išvados priede nurodyti teisės aktai.
2. Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto interneto svetainėje skelbiama informacija, susijusi su analizuojamais procesais.
3. Raštu ir elektroniniu paštu¹ gauta informacija apie teisinį reglamentavimą ir darbo praktiką.

¹ dokumentai@stt.lt ir lina.poskuviene@stt.lt

4. Kita Korupcijos rizikos analizės atlikimo tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) direktoriaus 2021-11-09 įsakymu Nr. 2-229, 15 punkte nurodyta informacija, reikalinga korupcijos rizikos analizei atlikti.

Korupcijos rizikos analizės išvados padarytos remiantis nurodytų dokumentų ir duomenų analize, vertinant:

1. Sociologinių tyrimų duomenis.
2. Galimybę vienam darbuotojui priimti sprendimus.
3. Darbuotojų savarankiškumą priimant sprendimus ir sprendimų priėmimo diskreciją (valstybės tarnautojo ar įstaigos teisė spręsti kokį nors klausimą savo nuožiūra).
4. Darbuotojų ir padalinių priežiūros ir kontrolės lygį.
5. Darbuotojų rotacijos lygį.
6. Atliekamos veiklos dokumentavimų reikalavimus.
7. Viešojo sektoriaus subjekto veiklos vidaus ir (ar) išorės audito informaciją.
8. Teisės aktų priėmimo ir vertinimo sistemą.
9. STT turimą informaciją, susijusią su veiklos sritimi ir procedūromis.
10. Kitą informaciją, kurios reikia korupcijos rizikos analizei atlikti.

Jeigu korupcijos rizikos analizės metu prašomi dokumentai ar duomenys nebuvo pateikti, laikoma, kad jų nėra.

Išvados tekste vartojamos santrumpos:

Mėginių tyrimus atliekantis darbuotojas – analitikas / tyrėjas,

NAB – Nacionalinis akreditacijos biuras,

LIVS – Laboratorijos informacijos valdymo sistema,

VIVS – Veterinarijos informacijos valdymo sistema,

KV – kokybės vadovas,

KSP – kokybės sistemos procedūra,

KSF – kokybės sistemos forma,

Ch – Cheminių tyrimų skyrius,

GMO – Genetiškai modifikuoti organizmai,

L – Klaipėdos teritorinis skyrius,

K – Kauno teritorinis skyrius,

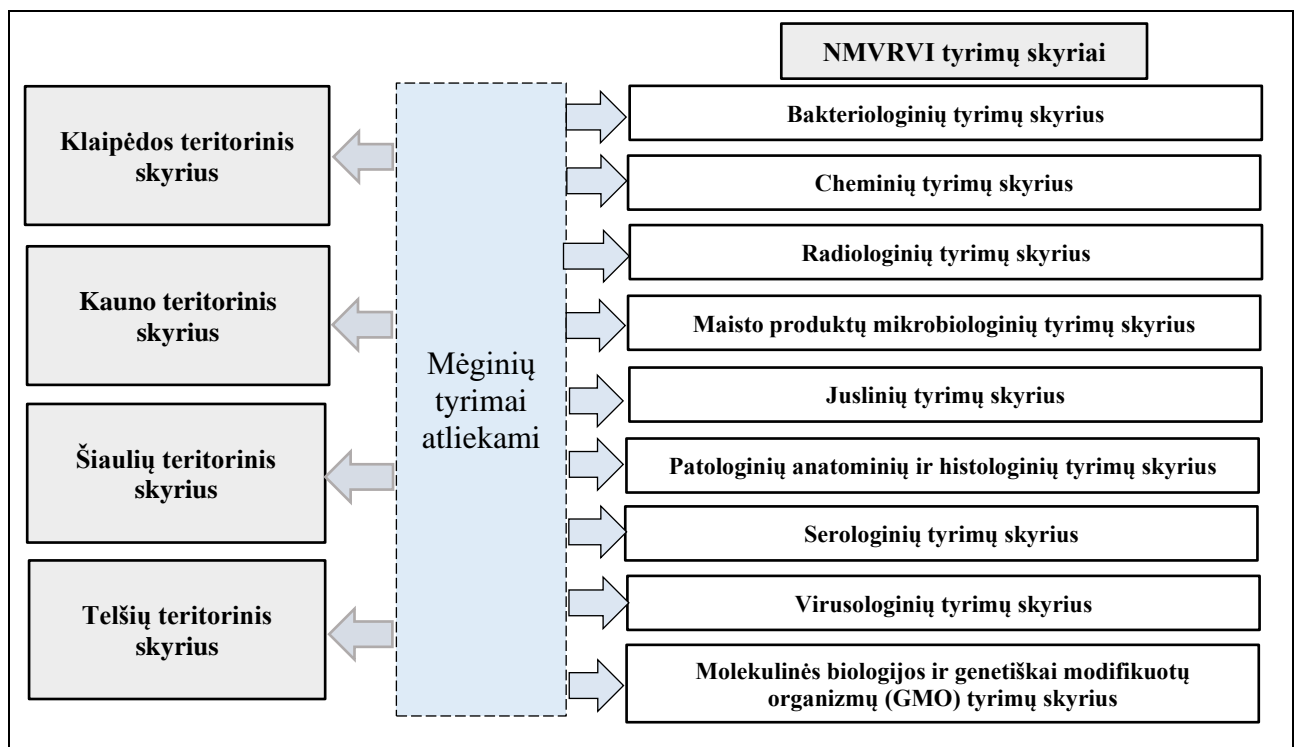
M – Maisto produktų mikrobiologinių tyrimų skyrius.

2. IŽANGA

Nacionalinis maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo institutas (toliau – NMVRVI) yra Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai pavaldi ir atskaitinga biudžetinė įstaiga, kuri Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos (toliau – VMVT) direktoriaus 2020-04-06 įsakymu Nr. B1-231 „Dėl Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto paskyrimo oficialiąja laboratorija“ yra įgaliota atlikti laboratorinius tyrimus pagal VMVT, kitų kontroliuojančių institucijų ir privačių užsakovų mėginių tyrimų užsakymus². NMVRVI laboratorijos atliekama mėginių tyrimų veikla turi atitikti standartą LST EN ISO/IEC 17025:2018. Įstaigoje yra akredituota 412 tyrimų metodų, pagal kuriuos NMVRVI atlieka valstybės finansuojamų programų (valstybinius) mėginių tyrimus ir užsakovų savikontrolės (komercinius) mėginių tyrimus (kai sudaromos vienkartinės ar ilgalaikės sutartys).

Įgyvendinant VMVT patvirtintas maisto ir pašarų saugos bei kokybės, gyvūnų užkrečiamųjų ligų stebėsenos ir kontrolės programas NMVRVI atliekami cheminiai, mikrobiologiniai, jusliniai, radiologiniai, genetiškai modifikuotų organizmų, molekulinės biologijos maisto ir maisto žaliavų, vandens, pašarų, aplinkos mėginių tyrimai bei bakteriologiniai, serologiniai, virusologiniai, parazitologiniai, pataloginiai anatominiai ir histologiniai, molekulinės biologijos ir kiti gyvūnų užkrečiamųjų ligų bei zoonozių diagnostiniai mėginių tyrimai.

Laboratoriniai mėginių tyrimai atliekami regioniniu principu Kauno, Klaipėdos, Telšių, Šiaulių teritoriniuose ir tyrimų atlikimo skyriuose, kurie pavaizduoti žemiau esančioje schemeje:

² Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6ff1dff0780a11eabee4a336e7e6fdab>
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D4508E86E219>

Pagal 2017-03-15 Europos Parlamento ir Europos Tarybos reglamento Nr. 2017/625 „Dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymo“ nuostatas, valstybinės kontrolės metu paimtų mėginių tyrimų rezultatų vertinimui skiriamas didesnis dėmesys, nes reikalaujama kiekvienu atveju pateikti tyrimų rezultatų vertinimo išvadą³, kuri apima⁴:

Kaip matyti iš NMVRVI veiklos ataskaitų, 2021 m. buvo atlikti 1 271 237 laboratoriniai tyrimai, 2022 m. – 1 305 352, iš kurių valstybės finansuojamų programų mėginių tyrimai (toliau – valstybiniai tyrimai) sudarė 70 proc., o savikontrolės (komercinių) – 30 proc.⁵

2022/2023 m. Lietuvos korupcijos žemėlapis⁶, 24 proc. Lietuvos gyventojų ir įmonių vadovų nuomone, VMVT korupcija labai paplitusi. Rizikų egzistavimą patvirtina ir 2016 m. Specialiųjų tyrimų tarnybos pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl NMVRVI Kauno teritorinio padalinio darbuotojų neteisėtų veiksmų, atliekant UAB „Judex“ produkcijos tyrimus, kurio metu buvo tirtos korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos užsakovams siekiant gauti palankius laboratorinių tyrimų rezultatus. Teismo sprendimu NMVRVI Kauno teritorinio skyriaus vedėjas ir jo bendrininkai buvo pripažinti kaltais dėl kyšininkavimo, papirkimo ir dokumentų klastojimo, neįrašius tikrųjų laboratorinių tyrimų rezultatų⁷.

³ Prieiga internete: <https://nmvrvi.lt/rizikos-vertinimas-naujas/apie-rizikos-vertinima/>

⁴ NMVRVI atstovų teigimu, tyrimų rezultatams yra teikiama vertinimo išvada, t. y. kai gauti rezultatai yra sulyginami su teisės aktuose nurodytomis didžiausiomis leidžiamomis koncentracijomis (DLK) ir rezultatų vertinimo išvadoje yra įrašoma ar gauti rezultatai atitinka ar neatitinka teisės aktų reikalavimus. 2017-07-15 Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 2017/625 dėl oficialios kontrolės ir kitos oficialios veiklos, kuri vykdoma siekiant užtikrinti maisto ir pašarų srities teisės aktų bei gyvūnų sveikatos ir gerovės, augalų sveikatos ir augalų apsaugos produktų taisyklių taikymą, reikalauja, kad valstybinė kontrolė būtų atliekama remiantis rizikos vertinimu.

⁵ Prieiga internete: <https://nmvrvi.lt/veikla/ataskaitu-rinkiniai-2/>

⁶ Prieiga internete: <https://www.stt.lt/analitine-antikorupcine-zvalgyba/lietuvos-korupcijos-zemelapis/7437>

⁷ Prieiga internete: <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/kriminalai/2016/07/28/news/teisesauga-atliko-kratas-maisto-ir-veterinarijos-tarnyboje-1217219>
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1098940/kysius-uz-mesos-vertinima-emes-veterinarijos-instituto-darbuotojas-lieka-nuteistas>
<https://etaplus.lt/naujiena/veterinarijos-institute-bakteriju-turinti-mesa-uz-kysius-virsdavo-svaria>

NMVRVI veiklos kontrolė vykdoma vidaus ir išorinės auditų metu. Nagrinėjamu laikotarpiu NMVRVI veiklos išorinius audito vertinimus atliko Nacionalinis akreditacijos biuras⁸, Europos Komisijos Sveikatos ir maisto saugos generalinis direktoratas (DG SANTE), Taivano, Jungtinių Amerikos Valstijų auditoriai. Vien 2022 m. buvo atlikti ir 43 vidaus auditai.

VMVT, 2021-08-02 atlikusi neplaninį vidaus auditą (2021-08-02 išvada Nr. VAŠI-5), atkreipė dėmesį į viešųjų ir privačių interesų kontrolės sritį bei nurodė įstaigoje stiprinti privačių interesų deklaravimo kontrolę. Pažymėjo, kad NMVRVI veiklos srityse naudojamų Laboratorijos informacijos valdymo (Laboratory Information Management) ir Veterinarinės informacijos valdymo sistemų funkcionalumas yra labai ribotas dėl rankiniu būdu suvedamų duomenų, todėl atsiranda daug žmogiškojo faktoriaus klaidų.

Įvertinus NMVRVI veiklos visuomeninę svarbą ir siekiant teisinio reguliavimo bei praktinių procesų skaidrumo, antikorupciniu požiūriu buvo įvertinti mėginių tyrimų atlikimo organizavimo, tyrimų rezultatų vertinimo, išvadų teikimo, kontrolės vykdymo, taip pat viešųjų ir privačių interesų kontrolės vykdymo procesai.

⁸ 1. NAB akreditavimo auditas standarto LST EN ISO /IEC 17025:2018 atitikčiai ir planinei priežiūrai vyko 2019-11-11/14 ir 2019-11-18/22;
2. NAB akreditavimo srities išplėtimo ir planinės priežiūros auditas standarto LST EN ISO /IEC 17025:2018 atitikčiai, vyko 2021-04-12/13, 2021-04-15/16, 2021-04-19/22 dienomis;
3. NAB auditas siekiant išplėsti NMVRVI akreditavimo sritį Kanabinoidų kiekio nustatymo efektyviosios skysčių chromatografijos – dvigubų masių spektrometrijos tyrimų atlikimui SDP Ch.246 vyko 2022-06-03;
4. NAB akreditavimo srities išplėtimo ir planinės priežiūros auditas standarto LST EN ISO /IEC 17025:2018 atitikčiai vyko 2022-09-19/23, 2022-09-26/30.

3. KORUPCIJOS RIZIKA ORGANIZUOJANT MĖGINIŲ TYRIMUS

Nustatyta, kad NMVRVI informacija apie gautus maisto mėginius yra tvarkoma Laboratorijos informacijos valdymo sistemoje (toliau – LIVS) ir popierinės formos dokumentuose⁹. Taip pat dalis informacijos yra kaupiama Veterinarinės informacijos valdymo sistemoje (toliau – VIVS).

NMVRVI gavus užsakovo (kliento) ar mėginio savininko (toliau – užsakovas) mėginį, jo tyrimas organizuojamas remiantis patvirtintomis kokybės sistemos procedūromis¹⁰, darbuotojų įgaliojimų atlikti tyrimus sąrašu¹¹ ir skyrių darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matricomis, numatančiomis tam tikram darbuotojui priskirtas funkcijas (pavyzdžiui, V – vykdo, K – kontroliuoja, O – organizuoja, Pv – pavaduoja vykdymą, Po – pavaduoja organizavimą, Pk – pavaduoja kontroliavimą, I – informuoja, B – bendradarbiauja ir pan.).

Vadovaujantis KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“, KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ nuostatomis, taip pat Mėginių informacijos valdymo skyriaus (toliau – MIV skyrius) darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matrica, už mėginių priėmimo etapą yra atsakingas MIV skyrius, kuris mėginių tyrimų užsakymus priima:

- kai užsakovas pristato mėginius kartu su užpildytais mėginio lydimaisiais dokumentais;
- kai užsakovas pristato mėginius ir vietoje užpildo prašymą atlikti tyrimus.

MIV skyriaus atsakingas darbuotojas įvertina gautą mėginio tyrimo užsakymą, jo vykdymo galimybes, t. y. išsiaiškina, ar pakanka išteklių ir kompetencijų atlikti užsakymą (jei ne – informuoja užsakovą vietoje arba jam pranešama telefonu), patikrina mėginio lydymųjų dokumentų tinkamumą bei galimybę tyrimą atlikti užsakovo pageidaujamaiais metodais bei sutartu laiku. Jei nėra nustatomi gauto mėginio neatitikimai, maisto / pašaro valstybinio mėginio paėmimo tirti aktas arba prašymas, atlikti savikontrolės (komercinį) tyrimą, perduodamas tam tikro skyriaus vedėjui ar įgaliotam darbuotojui, kuriam skyriaus darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matricoje priskirta šio etapo vykdymo funkcija (t. y. skyriui, kuris atliks mėginio tyrimą). Skyriaus vedėjas ar įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.), įvertina LIVS suvestą mėginio tyrimo užsakymo informaciją, lydimuosius dokumentus bei nukreipia atsakingam darbuotojui (specialistui) dėl tyrimo

⁹ KSP 7.11.1 „Darbas su laboratorijos informacijos valdymo sistema“, KSP 7.5.1 „Įrašų valdymas“.

¹⁰ KSP 6.2.1 „Darbuotojai“; KSP 4.1.1 „Nešališkumas ir konfidencialumas“; KSP 7.1.1 „Užsakymu, sutarčių analizė ir vykdymas“; KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“; KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“; KSP 7.4.1.Ch.1 „Mėginių (maisto produktų, pašarų ir biologinių) priėmimo, kodavimo ir judėjimo cheminių tyrimų skyriuje tvarka“; KSP 7.5.1 „Įrašų valdymas“; KSP 7.8.1 „Tyrimų protokolų rengimas ir pateikimas užsakovams“; KSP 7.8.2 „Tyrimų rezultatų vertinimas ir informacijos teikimas“; KSP 8.3.2 „Kokybės vadybos sistemos dokumentų rengimas ir valdymas“; KSP 7.10.1 „Neatitiktinių darbų kontrolė ir korekciniai veiksmai“; KSP 7.11.1 „Darbas su laboratorijos informacijos valdymo sistema“ ir pan.

¹¹ KSP 6.2.1-9 „Darbuotojų įgaliojimų atlikti tyrimus sąrašas“.

metodo priskyrimo, Užduoties lapo suformavimo ir atspausdinimo¹². Atsakingas darbuotojas (specialistas) išanalizuoja užsakovo prašymą, LIVS paskiria tyrimus (analites, metodus, matavimo vieneta, analitikus / tyrėjus ar darbuotojų tyrimų grupę) ir atspausdina Užduoties lapą. Užduoties lape yra nurodomas tyrimo užsakymo numeris, mėginio kodas, užsakymo data, produkto grupė, mėginio kiekis, produkto galiojimo laikas, mėginių skaičius, taip pat pažymima, ar mėginys tiriamas atliekant valstybinę kontrolę, ar savikontrolę (komercinį tyrimą). Po šių veiksmų, gautų naujų mėginių informacija atsiranda darbuotojų, t. y. analitikų / tyrėjų ar tyrimų grupių, LIVS prieigose (sąsajose) pagal jiems suteiktus įgaliojimus.

Tuo pat metu, skyriaus laborantas gauna ir paruošia mėginį tyrimui: supila į laboratorinę talpą (jeigu reikia), pasveria, nurodo tyrimo naudojamą terpę, skiediklį ir pan., ir mėginio paruošimo veiksmus pažymi popierinės formos žurnaluose. Tuomet Užduoties lapas, suformuotas LIVS, yra nukreipiamas analitikams / tyrėjams ar tyrimų grupei, kurie atlieka tyrimą ir nustatytus jo rodiklius fiksuoja darbo žurnaluose¹³, pagal kurių duomenis tyrimo rezultatus surašo į Užduoties lapus. Analitikai / tyrėjai atlikę tyrimą, užpildo Užduoties lapą ir iš jų suveda mėginių tyrimų rodiklių rezultatus į LIVS. Tuomet mėginių tyrimų rodiklių rezultatai, suvesti į LIVS ir surašyti į Užduoties lapą, yra perduodami skyriaus vedėjui arba įgaliotam darbuotojui (patarėjui, specialistui ar kt.), kuris dar kartą patikrina informaciją ir LIVS patvirtina atlikto mėginio tyrimo rezultatus.

Jeigu taikant „keturių akių“ principą iki rezultatų patvirtinimo nustatomi neatitikimai (klaidos), informacija perduodama tiems patiems analitikams / tyrėjams, kurie peržiūri ir esant pagrindui nustato neatitikimų (klaidų) priežastis ir rankiniu būdu padaro įrašų pakeitimus, nurodydami, kas ir kada keitė informaciją. Perskaičiuoti (koreguoti) tyrimo rezultatai vėl pateikiami atsakingam darbuotojui, kuris pakeičia LIVS įvestus rezultatų rodiklius ir vėl informaciją tvirtinimui perduoda skyriaus vedėjui arba įgaliotam darbuotojui (patarėjui, specialistui ar kt.).

Patvirtinti mėginių tyrimų rezultatai (visų mėginių, tiriamų valstybinės kontrolės metu bei savikontrolės (komercinių) tyrimų metu, kai to pageidauja užsakovai) LIVS nukreipiami Maisto rizikos vertinimo skyriaus (toliau – MRV skyrius) arba Veterinarijos rizikos vertinimo skyriaus (toliau – VRV skyrius) darbuotojams, kurie peržiūri mėginio lydimosius dokumentus, sulygina mėginio tyrimų rezultatus su galiojančiais teisės aktų reikalavimais arba gamintojo deklaruojamų rodiklių rezultatais ir LIVS parengia bei tvirtina tyrimo rodiklių rezultatų vertinimo išvadą¹⁴. Teritoriniuose padaliniuose rezultatų vertinimą ir išvadų rengimą atlieka įgalioti darbuotojai.

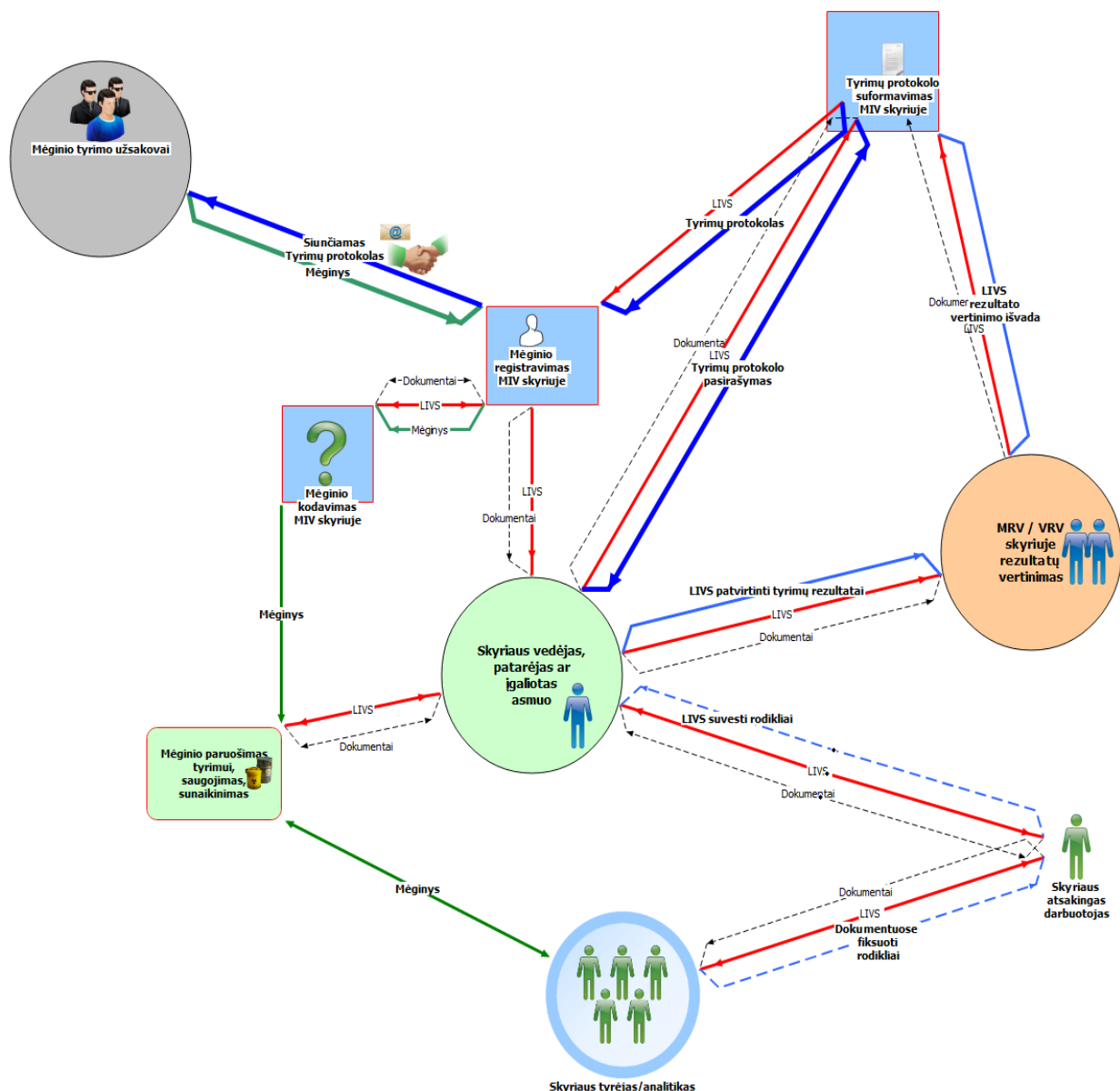
¹² Laboratorijoje taikomi tiek bendrieji principai galiojantys visiems skyriams, tiek specifiniai principai, kurie taikomi tik tam tikruose skyriuose, t. y. gali būti taikomi skirtinga praktika. Pavyzdžiui, po mėginio registravimo MIVS, mėginys perduodamas į Cheminių tyrimų skyrių atsakingam darbuotojui, tuomet šis paskiria tyrimus LIVS sistemoje.

¹³ KSP 7.5.1 „Įrašų valdymas“ 6.2.5.2. punkte nustatyta, kad kiekvienas darbuotojas turi jam priklausantį darbo žurnalą arba keli darbuotojai gali naudotis vienu darbo žurnalu.

¹⁴ KSP 7.8.2 „Tyrimų rezultatų vertinimas ir informacijos teikimas“; Maisto rizikos vertinimo skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matrica; Veterinarijos rizikos vertinimo skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matrica.

Tyrimą atlikusio skyriaus vedėjui patvirtinus tyrimo rezultatus ir MRV / VRV skyriuose parengus mėginio tyrimo rezultatų vertinimo išvadą, MIV skyriaus darbuotojas LIVS sistemoje suformuoja ir atspausdina tyrimų protokolą, kuris individualiam pasirašymui pateikiamas tyrimą atlikusio skyriaus vedėjui ir jo įgaliotam darbuotojui (patarėjas, specialistas ar kt.). Visi tyrimų protokolai patvirtinami NMVRVI spaudu „Tyrimų atsakymams“. Tyrimų protokolus užsakovams išsiunčia atsakingi MIV skyriaus darbuotojai, teritoriniuose skyriuose – skyriaus vedėjo paskirti atsakingi asmenys.

Mėginio tyrimo atlikimo organizavimo procesas pavaizduotas schemeje:

Nustačius, kad mėginio tyrimų rezultatai neatitinka teisės aktų reikalavimų, gamintojo produkto kokybės pažymėjimuose (sertifikatuose) nurodytų reikšmių arba mėginiuose nustatius patogeninius mikroorganizmus, kenkėjus ar parazitus, toks mėginys LIVS pažymimas kaip „Teigiamas“. Apie teigiamus rezultatus LIVS skubių pranešimų modulis automatiškai suformuoja pranešimą ir elektroniniu paštu siunčia duomenis Informacijos ir duomenų analizės skyriui (toliau –

IDA skyrius) ir NMVRVI vadovybei. IDA skyriaus atsakingi darbuotojai išsiunčia pranešimą VMVT¹⁵.

Išanalizavus mėginių tyrimų atlikimo organizavimo ir kontrolės vykdymo procedūras nustatyti šie korupcijos rizikos veiksniai:

3.1. Naudojama informacinė sistema nepakankamai funkcionali, todėl kyla rizika dėl informacijos atsekamumo.

Pažymėtina, kad NMVRVI informacija apie gautus mėginius (maisto ir ne maisto) yra tvarkoma LIVS bei popierinės formos dokumentuose¹⁶. Kiekvienas darbuotojas (naudotojas) turi savo informacinės sistemos prisijungimo prieigą, sudarytą iš naudotojo vardo ir slaptažodžio, taip pat skirtingą suvestos informacijos apie mėginį matymo lauką pagal jo kompetencijai priskirtus įgaliojimus. Ne maisto mėginiai yra registruojami pagal KSP 7.4.3 „Ne maisto mėginių priėmimo registravimo žurnalas“, kompiuterinėje laikmenoje naudojant „Microsoft Excel“ programą¹⁷.

Tam tikra informacija apie ne maisto mėginių tyrimų rezultatus yra suvedama į VIVS informacinę sistemą.

3.1.1. Informacinėje sistemoje ir popierinės formos dokumentuose fiksuojami skirtingi veiksmai / žingsniai, todėl mėginio tyrimo eigos atsekamumas negalimas naudojantis tik viena iš šių formų.

Nustatyta, kad gautų mėginių duomenų fiksavimą informacinėje sistemoje ir popierinės formos dokumentuose reglamentuoja KSP 7.11.1 „Darbas su laboratorijos informacijos valdymo sistema“, KSP 7.5.1 „Įrašų valdymas“, KSP 8.3.2 „Kokybės vadybos sistemos dokumentų rengimas ir valdymas“.

Antikorupcinio požiūriu vertinat mėginių tyrimų organizavimo procesą matyti, kad jis yra sudėtingas, susidedantis iš skirtingų etapų, kurių metu LIVS bei popierinės formos dokumentuose fiksuojami skirtingi (netapatūs) darbuotojų veiksmai / žingsniai, kurie reikšmingi objektyviam tyrimo rezultato nustatymui ir protokolo patvirtinimui¹⁸.

Išanalizavus mėginių tyrimų atlikimo organizavimo proceso veiksmus / žingsnius teikiami antikorupcinio pobūdžio pastebėjimai, kurie nustatyti palyginus LIVS ir popierinės formos dokumentus.

Informacijos palyginimas pavaizduotas lentelėje:

¹⁵ KSP 7.8.2 „Tyrimų rezultatų vertinimas ir informacijos teikimas“.

¹⁶ KSP 7.5.1 „Įrašų valdymas“.

¹⁷ KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.2 punktas.

¹⁸ NMVRVI atstovai KRA atlikimo metu paaiškino, kad popierinėse formose fiksuojama tyrimo eigos informacija bei identifikuojami kiekvieną etapą atlikę specialistai, o Užduoties lapuose (LIVS) tik rezultatas, kuris reikalingas tyrimų protokolui parengti bei ataskaitoms formuoti.

Mėginio tyrimo atlikimo proceso etapas	LIVS fiksuojami veiksmai	Lydimuose dokumentuose fiksuojami veiksmai
Mėginio tyrimo registravimas.	MIV skyriaus darbuotojas iš mėginio lydimųjų dokumentų įveda ir registruoja gauto mėginio informaciją.	MIV skyriaus darbuotojas popierinės formos dokumente atžymi informaciją apie tyrimui gautą mėginį. Jeigu iš karto yra aptinkami netikslumai, jie pataisomi dokumentuose ir patvirtinami darbuotojo, užsakovo arba jo atstovo parašu bei kas ir kada tikslino duomenis.
Mėginio tyrimo atlikimo organizavimas.	<p>1. Skyriaus vedėjas arba įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.) vertina mėginio tyrimo informaciją.</p> <p>Atsakingas darbuotojas (specialistas) formuoja užduotis, priskiria tyrimo metodą analitikams / tyrėjams arba tyrimų grupei.</p> <p>2. Nėra įrašų.</p> <p>3. Skyriaus vedėjas ar įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.), atsakingas darbuotojas (specialistas) pagal priskirtą tyrimo metodą nukreipia užduotį analitikams / tyrėjams arba tyrimų grupei.</p>	<p>Atsakingas darbuotojas (specialistas) suformuoja, atspausdina ir pasirašo Užduoties lapą.</p> <p>Skyriaus laborantas popierinės formos dokumentuose (sąsiuvinuose) padaro įrašus dėl mėginio paruošimo tyrimui (svorio, kiekio, talpos) ir pateikia mėginį tyrimui analitikams / tyrėjams arba tyrimų grupei.</p> <p>Atsakingas darbuotojas (specialistas) atspausdina LIVS suformuotą Užduoties lapą, pats pasirašo ir perduoda vykdymui analitikams / tyrėjams arba tyrimų grupei.</p>
Mėginio tyrimo atlikimas.	Atsakingas darbuotojas (specialistas) arba analitikai / tyrėjai iš Užduoties lapo suveda tyrimo rodiklių rezultatus.	Analitikai / tyrėjai surašo mėginio tyrimo rodiklių rezultatus į darbo žurnalą ir Užduoties lapą, jeigu pastebimi neatitikimai – koreguoja įrašus.
Mėginio tyrimo rezultatų tikrinimas.	Skyriaus vedėjas arba įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.), atsakingas darbuotojas (specialistas) tikrina analitiko / tyrėjo suvestus tyrimo rodiklių rezultatus pagal Užduoties lapo duomenis, pastebėjus neatitikimus žodžiu nurodo analitikui / tyrėjui ištaisyti pastebėtas klaidas.	Skyriaus vedėjas arba įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.), atsakingas darbuotojas (specialistas) tikrina suvestus tyrimo rodiklių rezultatus, pastebėjus neatitikimus žodžiu nurodo analitikui / tyrėjui ištaisyti pastebėtas klaidas.

Mėginio tyrimo rezultatų patvirtinimas.	Skyriaus vedėjas arba įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.) tvirtina tyrimo rezultatus.	Nėra įrašų.
Tais atvejais, kai atliekamas tyrimo rezultatų atitikties teisės aktų reikalavimams vertinimas MRV arba VRV skyriuose, teritoriniuose padaliniuose (MRV arba VRV skyrių funkcijos nesusijusios su laboratorinių tyrimų atlikimu).	1. Skyriaus vedėjas arba įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.) nukreipia patvirtintus tyrimo rezultatus MRV arba VRV skyrių darbuotojams, kurie atlieka tyrimų rezultatų atitikties teisės aktų reikalavimams vertinimą.	Nėra įrašų.
	2. MRV arba VRV skyrių darbuotojai sulygina tyrimų rezultatų duomenis su galiojančiais teisės aktų reikalavimais arba gamintojo deklaruojamų rodiklių vertėmis ir įrašo rezultatų vertinimo išvadą	Nėra įrašų.
Mėginio tyrimo protokolo rengimas ir tvirtinimas.	MIV skyriaus darbuotojas informacinėje sistemoje suformuoja tyrimo protokolą.	MIV skyriaus darbuotojas tyrimo protokolą popieriniame formate pateikia pasirašyti individualiai tyrimą atlikusio skyriaus vedėjui arba įgaliotam darbuotojui (patarėjui, specialistui ar kt.).

Pagal lentelėje nurodytas mėginio tyrimo atlikimo organizavimo procedūras galima daryti išvadą, kad nei LIVS, nei popierinės formos dokumentuose, analizuojant kiekvieną iš jų atskirai, nėra nuosekliai fiksuojami visi tyrimo metu atlikti veiksmai / žingsniai per visą procesą (nuo mėginio gavimo ir užregistravimo iki tyrimo atlikimo, protokolo parengimo bei patvirtinimo). Todėl antikorpucine prasme detaliau vertinat lentelėje aprašytą LIVS bei popierinės formos dokumentų palyginimą išskirtini šie skirtingi (netapatūs) veiksmai / žingsniai, kurių atsekamumas yra negalimas arba apsunkintas, jeigu būtų naudojama tik vieną iš šių formų, t. y.:

1. LIVS:

- ne maisto mėginių priėmimo visi šernų mėginiai tyrimams yra registruojami LIVS. Kiti mėginiai ne maisto mėginių priėmimo registruojami kaip nurodyta KSP 7.4.3 „Ne maisto mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.2. punkte, įskaitant registraciją „Microsoft Excel“ programoje;
- gauto mėginio registravimo ir tinkamumo vertinimo metu nefiksuojami informacijos keitimo, koregavimo veiksmai / žingsniai, todėl matoma tik aktuali informacija;
- nėra funkcijos (modulio) dėl mėginio paruošimo tyrimui;
- nėra automatizuotas mėginių tyrimų užduočių paskirstymas;
- mėginio tyrimo rodiklių rezultatai suvedami iš rengiamų popierinės formos dokumentų;

- MRV arba VRV skyriaus darbuotojai užduotis pasiskirsto savo nuožiūra, LIVS nefiksuojami tarpiniai skyriaus darbuotojų veiksmai, kai prašoma pateikti papildomą informaciją. Pavyzdžiui, jeigu konsultuojamasi, arba prašoma pateikti papildomus dokumentus;

- kai kuriuose etapuose negalimas veiksmų atsekamumas (iki tyrimo rezultatų patvirtinimo), t. y. kada ir kaip buvo koreguoti duomenys, ar buvo nustatytos paskaičiavimų klaidos, kas pastebėjo klaidas bei pavedė koreguoti rodiklius ir pan.;

- tyrimo protokolas nėra pasirašomas elektroniniu būdu.

2. Popierinės formos dokumentuose:

- nėra skyrių vedėjų vizų / rezoliucijų¹⁹;

- Užduoties lapas informacinėje sistemoje suformuojamas be registracijos numerio ir metaduomenų (tekste ir kituose lydimuosiuose dokumentuose nurodytas mėginio numeris, STT nuomone, nelaikytinas dokumento registracijos numeriu, nes pakeitus dokumentą, numeris nepasikeičia);

- Užduoties lapus ne visada pasirašo atsakingi darbuotojai, kurie suformuoja ir atspausdina dokumentą;

- mėginio tyrimo rodiklių rezultatai darbo žurnaluose, Užduočių lapuose gali būti keičiami, perrašomi;

- darbo žurnaluose, Užduočių lapuose nėra įrašų, vizų / rezoliucijų, jeigu buvo nustatytos paskaičiavimų klaidos, taip pat kas pavedė keisti koreguoti ar perskaičiuoti mėginio tyrimo rodiklius, jeigu iki rezultatų patvirtinimo pastebimos klaidos;

- MRV arba VRV skyrių tyrimo rezultatų atitikties teisės aktų reikalavimams vertinimo etape popierinės formos dokumentuose nefiksuojiama informacija.

NMVRVI atstovų teigimu, popierinės formos dokumentuose yra fiksuojama tyrimo eiga bei identifikuojami kiekvieną etapą atlikę specialistai, o Užduoties lapuose (LIVS) tik ištirtas rezultatas (rodmenys), kuris reikalingas tyrimo protokolui parengti bei ataskaitoms formuoti. Visi įrašai, įskaitant tyrimų protokolus, yra saugomi NMVRVI numatytose vietose laikantis užsakovo konfidencialumo reikalavimų ir sutartinių įsipareigojimų, kaip numatyta kokybės sistemos procedūrose. MRV arba VRV skyrių darbuotojai tyrimų rezultatų išvadas teikia tik LIVS, kur galima atsekti, kurie VRV darbuotojai pateikė rezultatų vertinimo išvadas.

¹⁹ NMVRVI atstovų teigimu „atliekant mikrobiologinius tyrimus ant popierinio dokumento skirti rezoliucijas neįmanoma, nes paprastai tyrimą atlieka ne vienas ir ne du specialistai (laborantai), kurie ant šių lapų fiksuoja kiekvieną savo atliktą veiksmą skirtingomis dienomis. Šie specialistai nemato informacijos apie mėginį, tik mėginio kodą, kuris žymimas ant lėkštelių, mėgintuvėlių bei popierinės įrašų formos. Tyrimo etapų gali būti daug, nes kai kurie tyrimai užtrunka 4-7 paras ir kasdien yra atliekami tam tikri žingsniai, todėl numatyti kas kada kokį žingsnį atliks būtų neįmanoma. Ne vieno tyrėjo dalyvavimas tyrimo eigoje ir užtikrina, kad vieno žmogaus neteisėtas interesas gauti tam tikrą rezultatą neįmanomas. Maisto produktų mikrobiologinių tyrimų skyriuje nėra nei vieno mikrobiologinio tyrimo, kurį atliktų nuo pradžios iki pabaigos vienas žmogus“.

Apibendrinant analizuotą informaciją matyti, kad mėginio tyrimo valdymo proceso fiksavimas nėra vientisas, o darbuotojų veiksmų / žingsnių eiliškumo nuoseklus atsekamumas nėra galimas naudojant tik vieną iš šių duomenų ir informacijos fiksavimo formų (nuo mėginio gavimo ir užregistravimo iki tyrimo atlikimo, protokolo parengimo bei patvirtinimo). Laboratorinius tyrimus atliekantys skyriai mėginių tyrimų informaciją fiksuoja tiek LIVS, tiek popierinės formos dokumentuose, kai tuo tarpu MRV arba VRV skyrių atliekamas tyrimų rezultatų vertinimas ir išvados rengimas atliekamas tik LIVS, kur nėra fiksuojami jokie tarpiniai veiksmai tais atvejais, kai, pavyzdžiui, tyrimo rezultatų įvertinimui reikalinga konsultacija su VMVT, papildoma informacija ar dokumentai iš užsakovo.²⁰

Pastebėta, kad praktiškai daugumoje mėginio tyrimo etapų (nuo mėginio gavimo ir užregistravimo iki tyrimo atlikimo, protokolo parengimo bei patvirtinimo) egzistuoja žmogiškojo faktoriaus įtaka, kuri gali turėti reikšmę nuosekliam duomenų įvedimo, koregavimo atsekamumo fiksavimui, ir tokiu būdu didinti ne tik klaidų, bet ir piktnaudžiavimo riziką, kai be informacinėje sistemoje fiksuotų veiksmų popierinės formos dokumentus yra galimybė perrašyti, keisti, pataisyti ar sunaikinti.

Atsižvelgiant į tai, LIVS ir popierinės formos dokumentuose fiksuojami skirtingi veiksmai / žingsniai, kurių atsekamumas nenuoseklus arba negalimas, apsunkina kontrolės procedūras ir dėl žmogiškojo faktoriaus, galimų nesąžiningų susitarimų ir dokumentų perrašymo, pakeitimo galimybės gali kilti korupcijos rizikos.

Pasiūlymai NMVRVI:

1. Išanalizuoti LIVS ir popierinės formos dokumentuose fiksuojamus mėginio tyrimo atlikimo visus etapus (nuo mėginio gavimo iki protokolo patvirtinimo ir išsiuntimo), įvertinti LIVS ir dokumentų atsekamumo skirtumus, numatyti informacinės sistemos tobulinimą įtraukiant trūkstamų veiksmų / žingsnių fiksavimą ir įmanomuose tam tikrų tyrimų procesuose palapsniui pereiti vien prie elektroninės procesų valdymo sistemos, kur tai objektyviai įmanoma.

2. Pereinamuoju laikotarpiu, kol bus vykdomas informacinės sistemos tobulinimas, įvertinti skyrių veiklos specifiką, ir atsižvelgiant į tai, nustatyti pareigą popierinės formos lydimočiuose dokumentuose fiksuoti veiksmus / žingsnius: kas ir kada tikrino mėginio tyrimo rodmenų rodiklius, aptiko (nustatė) klaidas ar neatitikimus, pavedė atlikti pakartotinį tyrimą, atliko kitus tarpinius veiksmus, reikšmingus mėginio tyrimo rezultatų fiksavimui (įskaitant MRV ir VRV skyriaus veiksmus).

²⁰ Pavyzdžiui, LIVS nėra fiksuoti tarpiniai MRV skyrius darbuotojų veiksmai dėl KRA išvados 3.8. skirsnyje aprašyto mėginio „Džiovinti kiviai su pridėtinu cukrumi“ tyrimo (Tyrimų protokolas Nr.1-23/04374/1 CH), kurio metu tyrimo rezultatų vertinimo metu buvo konsultuojamasi, prašoma papildomos informacijos nes kilo klausimas dėl tyrimui pateikto produkto rūšies, t. y. ar mėginys turėtų būti priskirtas džiovintų vaisių kategorijai, ar cukatoms. Detaliau KRA išvados 38 lape.

3.1.2. Informacinė sistema neturi tiesioginės prieigos (sąsajos) su VMVT informacine sistema, todėl egzistuoja korupcijos rizika dėl neskaitmenizuotų procedūrų.

1. NMVRVI naudojamoje informacinėje sistemoje nėra skaitmenizuoti mėginių priėmimo ir tyrimų rezultatų pateikimo užsakovams procesai, todėl nėra galimybės užsakovams prisijungti prie sistemos, užpildyti prašymo formą, automatizuotu būdu gauti tyrimo rezultatus bei stebėti tyrimo eigą (kokiam etape yra mėginio tyrimas, kiek laiko jis daromas ir pan.).

2. LIVS nėra registruojami ne maisto mėginiai, kurių registracija vykdoma žurnaluose naudojant „Microsoft Excel“ programą²¹, išskyrus kiaulių ir šernų kraujo mėginius. Tačiau minėtos programos neatstoja pilnavertės realiai funkcionuojančios informacijos kaupimo sistemos, nes praktiniuose procesuose galima koreguoti įrašus ir be atsekamumo keisti įvestus duomenis.

3. Valstybinių mėginių priėmimo metu MIV skyriaus darbuotojai iš mėginio lydimųjų dokumentų rankiniu būdu suveda informaciją į LIVS, nes naudojant BAR arba QR kodą nėra galimybės automatizuotai perkelti VMVT pateikiamą mėginio lydimųjų dokumentų informaciją. Dėl šių aplinkybių popierinės formos dokumentuose daromos klaidos, koreguojami įrašai, kurie nors ir patvirtinti parašu, nurodoma data ir formalus ranka įrašytas paaiškinimas dėl pakeistų įrašų, tačiau tokio pobūdžio veiksmai, jų pagrindas ir duomenų keitimo laikas, LIVS nėra fiksuojami. Tai reiškia, kad dokumentuose padarytų įrašų teisingumas priklauso nuo darbuotojų veiksmų ir žmogiškojo faktoriaus. Pavyzdžiui, neteisingai nurodant dokumentų koregavimo datą ir pan.

Pavyzdžiui, NMVRVI buvo tirtas valstybinės kontrolės metu paimtas mėginys (registruotas Nr. 19590 Ch) pagal VMVT vyriausiojo specialisto – maisto produktų inspektoriaus M. Š. pateiktą 2022-09-07 Maisto / pašarų mėginių paėmimo tirti aktą Nr. 69MTA-3731²², kuriame įrašai ranka koreguoti trijose vietose. Vertinat mėginio paėmimo tirti aktą matyti, kad įrašai buvo koreguoti tai patvirtinus VMVT darbuotojo parašu „Taisymu tikėti“, kuriuose nenurodyta įrašų keitimo data, laikas, argumentai, nors ranka padarytais įrašais iš esmės buvo pakeistas mėginio plombos numeris, mėginio partijos numeris bei mėginio tinkamumo naudoti data. Dėl šios priežasties kyla klausimas, kokių pagrindu ir kada VMVT vyriausiasis specialistas – maisto produktų inspektorius taisė reikšmingą tiriamo mėginio informaciją, kurią pakeitus NMVRVI galėjo būti tiriamas visiškai kitos partijos ir kita mėginio plomba plombuotas mėginys. Taip pat neaišku, ar mėginio paėmimo tirti akto Nr. 69MTA-3731 įrašų pakeitimai buvo suderinti su mėginio paėmimo tyrimui metu dalyvavusia AB „Nuasmeninta informacija“ parduotuvės vadove, kuri kartu su VMVT darbuotoju pasirašė aktą. Taip pat gali būti situacijos, kad į NMVRVI VMVT specialistų mėginio paėmimo tirti aktas(-ai) gali būti pateikti be ranka koreguotų įrašų, gali būti pakoreguoti mėginio priėmimo metu arba vėliau, nes

²¹ KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.2 punktas.

²² Tyrimų protokolas Nr. 1-22/19590/1Ch.

korupcijos rizikos analizės metu už LİVS techninę priežiūrą atsakingas asmuo iš sistemos negalėjo pateikti aukščiau minimo mėginio informacijos įvedimo atsekamumą patvirtinančių duomenų.

4. LİVS suformuoti ir atspausdinti tyrimų protokolai yra pasirašomi ne skaitmenizuotai, bet individualiai popieriniame dokumente.

Pasiūlymai NMVRVI:

1. Tobulinti su sistemų naudojimu susijusį teisinį reglamentavimą ir LİVS, t. y. užtikrinti prieigą (sąsają) su VMVT informacine sistema, ir spręsti dėl galimybės maisto ir ne maisto mėginius registruoti vienoje sistemoje.

2. Informacinėje sistemoje sudaryti galimybes užsakovams prisijungus prie sistemos užpildyti prašymo formą, stebėti tyrimo etapų eigą (kada pradedamas tyrimas, kiek laiko jis daromas, kada baigiamas ir pan.) bei automatizuotai gauti elektroniniu būdu pasirašytus mėginių tyrimų protokolus.

Pasiūlymas VMVT:

VMVT nustatyti Maisto / pašarų mėginių paėmimo tirti aktų, kitų mėginių lydimųjų dokumentų keitimo / koregavimo tvarką, kuri užtikrintų aiškią koregavimo ir veiksmų derinimo procedūrą.

3.2. Nesukurta efektyvi gautų mėginių kodavimo sistema, egzistuoja galimybė identifikuoti mėginio užsakovą (klientą), gamintoją, platintoją.

Pagal KSP 4.1.1 „Nešališkumas ir konfidencialumas“ nuostatas sprendimų nešališkumui užtikrinti NMVRVI yra naudojama mėginių kodavimo sistema.

KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.10.2-6.10.3 punktuose ir KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.2.1-6.2.2 punktuose nustatyta, kad už mėginių kodavimą yra atsakingas MIV skyrius, o teritoriniuose skyriuose – mėginių priėmimo darbuotojai.

NMVRVI atstovų teigimu, mėginių kodavimo sistemos įdiegimo reikalavimas traktuojamas, kaip veiksmas, kurio tikslas užtikrinti tyrimo objektų vientisumą ir apsaugoti jį nuo supainiojimo. Savaiame aišku, kad kodavimo sistemos įdiegimas turi tiesioginę įtaką vykdomos veiklos nešališkumui ir informacijos konfidencialumui užtikrinti. Mėginių informacijos valdymo skyrius, gavęs mėginius, juos koduoja ir informaciją iš mėginių lydimųjų dokumentų suveda į LİVS, kur pagal analizuojamuosius parametrus priskiria skyrių, kuris atliks mėginio tyrimą. Atitinkamas skyrius, gavęs priskirtus koduotus mėginius, priskiria jiems užduotis. Užduoties lapuose nėra fiksuojama

informacija apie užsakovą. Atitinkamai skyriuose vedėjas arba jo paskirti atsakingi asmenys suformuoja Užduoties lapus, kuriuose nėra užsakovų duomenų²³.

Antikorupciniu požiūriu vertinant minėtą procedūrą matyti, kad MIV skyriaus darbuotojai mėginių registravimo metu į LİVS suveda informaciją, nurodytą Maisto / pašaro valstybinio mėginio paėmimo tirti akte arba prašyme atlikti tyrimą. Tuomet LİVS gautam mėginiui suteikia eilės numerį (kodą), kuris susideda iš eilės numerio XXXXX, tarpo ir mėginio numerio Y (jei būtina). Mėginio kodą MIV skyriaus darbuotojas užklijuoja ant pristatytos mėginio taros ar pakuotės.

Pažymėtina tai, kad antikorupciniu požiūriu mėginių kodavimo procesas yra svarbus etapas, kurio metu taip pat yra siekiama užtikrinti mėginio savininko duomenų konfidencialumą ir sprendimų priėmimo nešališkumą, kad NMVRVI darbuotojai, kurių funkcijos susijusios su mėginių tyrimų atlikimo organizavimu ir fiksavimu, negalėtų identifikuoti užsakovo, galinčio siekti įtakoti atliekamo tyrimo rezultatų objektyvumą, ar kita forma siekti neteisėtų susitarimų dėl galimai subjektyvių sprendimų priėmimo.

Korupcijos rizikos analizės metu pastebėta, kad kai kurie mėginiai dėl specialių tyrimų arba patogumo yra pristatomi originaliose pakuotėse, todėl nepaisant to, kad mėginiui yra suteikiamas individualus kodas jis laikomas atviroje patalpoje arba šaldymo įrenginyje, dėl ko, vėlesniuose tyrimų atlikimo organizavimo etapuose yra galimybė NMVRV darbuotojams (užėjus į patalpą) identifikuoti ant originalios pakuotės nurodytą mėginio gamintoją, tyrimo užsakovą ar produkto platintoją. Tai aktualu ir tais atvejais, kai ant pristatyto mėginio originalios pakuotės yra nurodyta speciali produkto platintojo, gamintojo informacija, arba jeigu ant originalios pakuotės nurodyta informacija, identifikuojanti rinkoje egzistuojantį vienintelį tokio gaminio tiekėją.

NMVRVI atstovų teigimu, originali pakuotė parodo gamintoją, bet ne užsakovą, todėl tyrimą gali užsakyti tiek platintojas, vartotojas ar konkurentai. Taip pat mikrobiologinių tyrimų atžvilgiu perdėjus/ perpylus mėginį į neoriginalią pakuotę galima kryžminė tarša. Tokio mėginio tyrimų rezultatams nebus galima atlikti rezultatų atitikties teisės aktams vertinimo, nes nebus aišku ar mikrobiologinė tarša atsirado dėl kryžminės taršos, ar dėl to, kad mėginys tikrai turi šią taršą. Mėginio originali pakuotė matoma tik pirmame mėginio pasėjimo etape, po to jau naudojama laboratorinė tara, kuri identifikuota mėginio kodu. Mikrobiologinius tyrimus neatlieka vienas specialistas, todėl iš visų tyrimų atliekančių specialistų tik vienas mato originalią tarą. Taip pat specialistas (mikrobiologas), vertinantis tyrimo rezultatus, atliekantis skaičiavimus ir teikiantis galutinį rezultatą niekada neatlieka pirminio mėginio sėjimo, kurio metu matoma originali pakuotė.

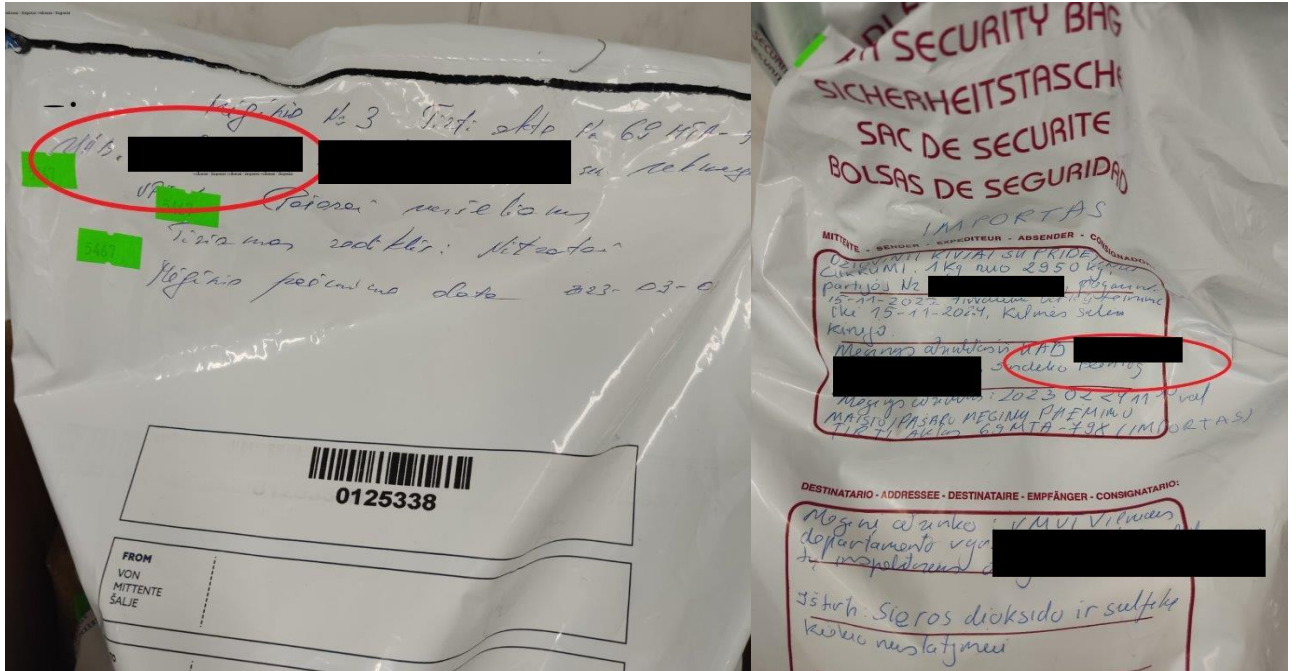
Pažymėtina tai, kad korupcijos rizikos analizės metu užėjus į Cheminių tyrimų skyriaus mėginių paruošimo patalpas atviroje vietoje pastebėtos laikomos mėginių originalios pakuotės iš

²³ 2023-05-19 el. paštu pateikta informacija.

kurių buvo galima identifikuoti mėginio rūšį, galimą užsakovą, tam mėginiui suteiktą kodą ir kitus kontaktinius duomenis. Pavyzdžiui:

Taip pat Cheminių tyrimų skyriaus mėginių paruošimo patalpose iš kai kurių valstybinės kontrolės metu plombuotų mėginių pakuočių įrašų buvo galimybė matyti mėginiui suteiktą kodą ir ranka užrašytus juridinių asmenų pavadinimus. Pavyzdžiui:

Įprastai NMVRVI yra pateikiamos plombuotos mėginių pakuotės su VMVT darbuotojų ranka padarytais įrašais, iš kurių vėlesniuose tyrimo etapuose, kai saugoma atvirose vietose, galima identifikuoti ūkio subjektus, nepaisant to, kad mėginys buvo plombuotas ir jam įprasta tvarka buvo suteiktas kodas, turintis užtikrinti mėginio informacijos konfidencialumą. Tokiais atvejais vėlesniuose mėginių tyrimų atlikimo organizavimo etapuose galimi neobjektyvūs sprendimai, tiek

paskiriant tyrimą tam tikram analitikui / tyrėjui, tiek greičiau atliekant mėginio tyrimą, taip pat fiksuojant ūkio subjektui palankius tyrimų rodiklius. Ši rizika, ypatingai reikšminga vertinant ją kartu su rizika, aprašyta 3.3. skirsnyje.

Be to, korupcijos rizikos analizės atlikimo metu VMVT 2023-04-07 įsakymu Nr. B1-252 sudaryta Darbo grupė, išnagrinėjusi valstybinės maisto ir veterinarinės kontrolės metu imamų ir ištiriamų mėginių sritį, taip pat pažymėjo, kad „Mėginių kodavimo sistemos nebuvimas mėginio paėmimo stadijoje, mėginio savininko duomenų ant mėginių pakuočių nurodymas laikytini korupcijos rizikos veiksniais.“.

Siekiant sumažinti žmogiškojo faktoriaus įtaką ir galimas korupcijos rizikas, plombuotų mėginių pateikimo ir mėginių kodavimo etapuose turėtų būti taikomos papildomos duomenų konfidencialumo užtikrinimo priemonės.

Pasiūlymai NMVRVI:

1. Ieškoti galimybių pakeisti mėginių kodavimo sistemą, kuri vėlesniuose tyrimo atlikimo etapuose užtikrintų tyrimo objektyvumą, taip pat užtikrintų skaitmenizuotą informacijos perkėlimą ir naudojimą mėginių tyrimų atlikimo organizavimo ir duomenų valdymo procesuose.

2. Užtikrinti tinkamą originalių mėginių pakuočių saugojimą, kad tyrimų atlikimo organizavimo etapuose iš plombuotų mėginių arba mėginio originalių pakuočių nebūtų galimybės identifikuoti mėginio užsakovo, gamintojo, savininko ar platintojo.

Pasiūlymas VMVT:

3. Teisiniame reglamentavime nustatyti reikalavimus plombuotų mėginių pakuočių pildymui, kad iš VMVT specialistų daromų įrašų nebūtų galimybės identifikuoti mėginio gamintojo, savininko ar platintojo.

3.3. Neregamentuota ir neautomatizuota mėginių tyrimų užduočių paskirstymo tvarka skyriuose gali sąlygoti neobjektyvius sprendimus.

KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.10.1 punkte ir KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.2.5 punkte įtvirtinta, kad visi užregistruoti mėginių tyrimai į NMVRVI struktūrinius skyrius yra nukreipiami eilės tvarka pagal gavimo laiką.

Esant galimybei, mėginiai registruojami atsižvelgiant į sekančius prioritetus: valstybiniai mėginiai, protrūkių mėginiai, trumpo galiojimo termino mėginiai bei mėginiai, kuriuos pagal tyrimų metodikas reikia atlikti kuo skubiau²⁴. Analogiška tvarka perduoti mėginių tyrimai įvedami LIVS ir

²⁴ KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.10.1 punkte numatyta, kad mėginys ar mėginių grupė priimami su mėginį lydinčiu dokumentu, suteikiant registravimo kodą. Esant galimybei,

nukreipiami atsakingiems darbuotojams (skyriaus vedėjui, patarėjui arba specialiam tyrimui priskirtam darbuotojui). Tuomet tam tikro skyriaus darbuotojai ir LIVS vartotojai gali matyti visus aktuales mėginius bei reikiamus atlikti tyrimus, taip pat būtiną informaciją apie tyrimų objektus. Pagal KSP 7.11.1 „Darbas su laboratorijos informacijos valdymo sistema“ 6.3.4 punkto nuostatas konkrečius mėginio tyrimo parametrus ir tyrimų metodus, atsižvelgiant į užsakovo pageidavimus, paskiria skyrių vedėjai arba įgalioti darbuotojai (KSP 7.4.1 ir KSP 7.4.3).

Antikorupciniu požiūriu neigiamai vertintina tai, kad informacinėje sistemoje nėra automatizuoto mėginių tyrimų paskirstymo modulio, kuris suformuotų užduotis pagal konkrečių darbuotojų priskirtus įgaliojimus, specializaciją, darbo krūvį, mėginių tyrimų sudėtingumą, tyrimų terminus ir pan. Įprastai mėginių registravimo metu ir tyrimų atlikimo metu yra vadovujamasi įtvirtintais prioritetais, pagal kuriuos darbuotojai pirmenybę teikia užduotims, jeigu:

- gaunami valstybiniai mėginiai,
- protrūkių mėginiai,
- trumpo galiojimo termino mėginiai,
- mėginiai, kuriuos pagal tyrimų metodikas reikia atlikti kuo skubiau (KSP 7.4.1 ir KSP

7.4.3).

Tačiau pagal šias nuostatas šiuo metu mėginių tyrimų užduočių paskirstymo praktika skyriuose yra skirtinga, kurią kontroliuoja ir koordinuoja skyrių vedėjai, patarėjai arba įgalioti darbuotojai, kurie vėliau tvirtina galutinius tyrimų rezultatus. Pavyzdžiui:

Virusologinių tyrimų skyriuje mėginių tyrimų paskirstymo metu vadovujamasi bendra KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ ir Virusologinių tyrimų skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matrica, kurios 62 punkte nurodyta, kad 4 skyriaus vyresnieji specialistai patys pasiskirsto mėginio tyrimus. NMVRVI atstovų teigimu, mėginių tyrimų paskirstymo analitikams / tyrėjams procedūroje vadovujamasi KSP 6.2.1 „Darbuotojų įgaliojimų atlikti tyrimus sąrašas“ nuostatomis, t. y. jeigu darbuotojų įgaliojimų patvirtinimo sąraše numatyta, kad tam tikrą metodą gali atlikti 2, 3 ar 4 darbuotojai, mėginių tyrimų užduotys skiriamos pirmam sąraše esančiam darbuotojui. Tačiau tokia užduočių paskirstymo tvarka ir atsakingų darbuotojų konkretūs veiksmai kokybės sistemos procedūrose nėra aprašyti.

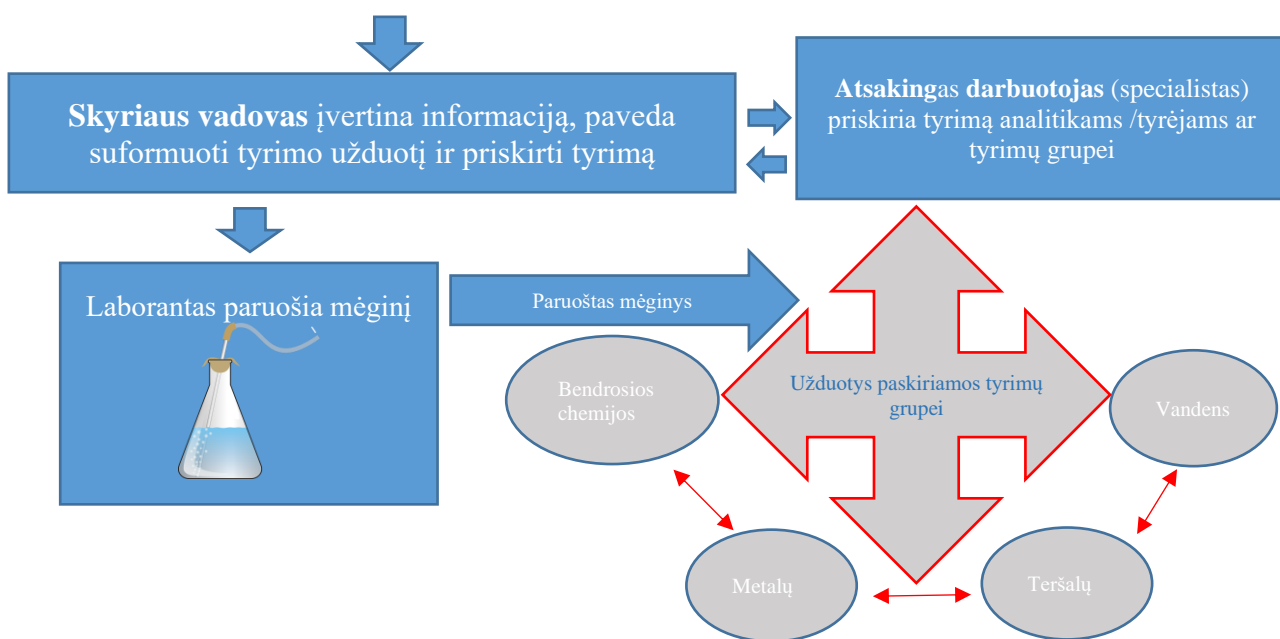
Cheminių tyrimų skyriuje mėginių tyrimų paskirstymo metu vadovujamasi KSP 7.4.1. Ch.1 „Mėginių (maisto produktų, pašarų ir biologinių) priėmimo, kodavimo ir judėjimo cheminių tyrimų

mėginiai registruojami atsižvelgiant į sekančius prioritetus: valstybiniai mėginiai, protrūkių mėginiai, trumpo galiojimo termino mėginiai bei mėginiai, kuriuos pagal tyrimų metodikas reikia atlikti kuo skubiau.

KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ 6.2.5 punkte numatyta, kad esant galimybei, mėginiai registruojami atsižvelgiant į sekančius prioritetus: valstybiniai mėginiai, protrūkių/ligos įtarimo mėginiai, trumpo galiojimo termino mėginiai bei mėginiai, kuriuos pagal tyrimų metodikas reikia atlikti kuo skubiau.

skyriuje tvarka“, kurios 6.9 punkte numatyta, kad skyriaus darbuotojai mato paskirtus tyrimus, atlieka reikiamus tyrimus, suveda rezultatus į sistemą ir užpildo Užduoties lapą. KSP 7.4.1-6.11 punkte nustatyta, kad paskyrus tyrimus, analitikas suranda naują mėginį kategorijoje „vykdomi“ ir paspaudžia pele ant mėginio numerio. Jam atidaroma rezultatų suvedimo sąsaja su visais tyrimais, kurie yra paskirti tai darbuotojų tyrimų grupei bei tam mėginiui.

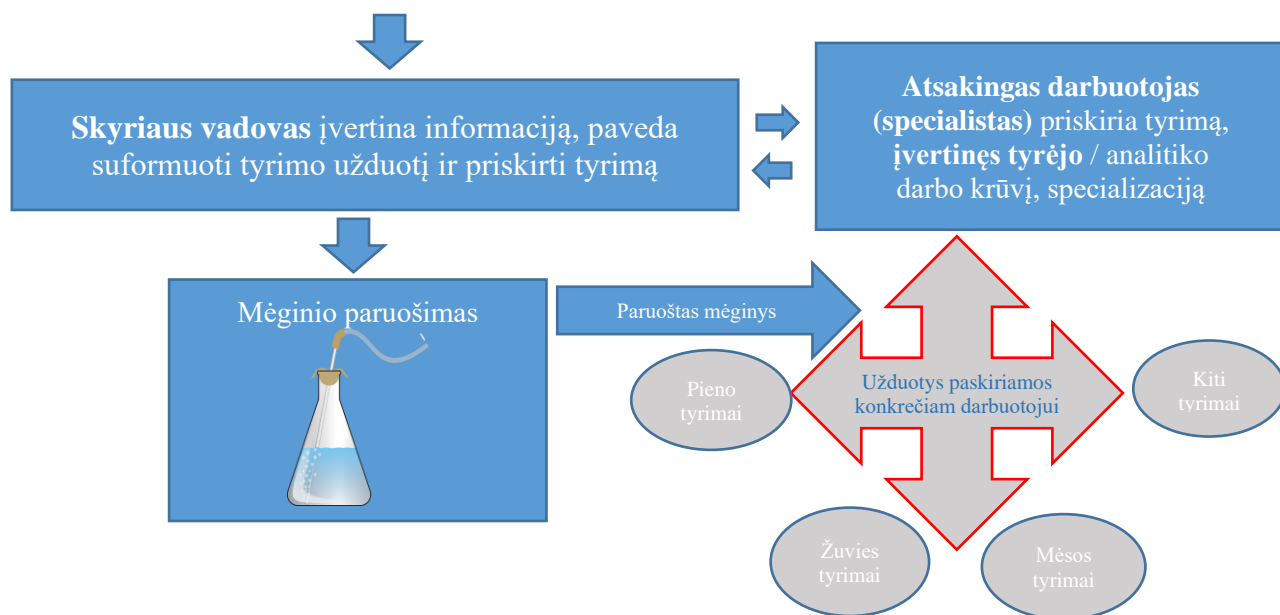
Pagal šias nuostatas Cheminių tyrimų skyriaus mėginių tyrimų užduotys analitikams / tyrėjams skirstomos schemoje pavaizduota tvarka:

Vertinant Cheminių tyrimų skyriaus mėginių tyrimų skirstymo praktiką matyti, kad ji nėra aiškiai reglamentuota KSP 7.4.1. Ch.1 „Mėginių (maisto produktų, pašarų ir biologinių) priėmimo, kodavimo ir judėjimo cheminių tyrimų skyriuje tvarka“ ir sudaro galimybes darbuotojams užduotis pasiskirstyti savo nuožiūra, ypač tais atvejais, kai tam tikrą tyrimą gali atlikti keli įgaliojimus turintys analitikai / tyrėjai.

Maisto produktų mikrobiologinių tyrimų skyriuje mėginių tyrimų paskirstymo metu vadovaujamosi visiems skyriams nustatyta bendra KSP 7. 4.1. „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“, taip pat skyriuje patvirtinta KSP 7.4.1. M1 „Maisto produktų mėginių ir jų likučių saugojimas ir sunaikinimas“.

Maisto produktų mikrobiologinių tyrimų skyriuje mėginių tyrimų užduotys skirstomos schemoje pavaizduota tvarka:

NMVRVI atstovų teigimu, skyriuje naują mėginio tyrimo užduotį mato 4 darbuotojai, t. y. skyriaus vedėjas, 2 patarėjai ir atsakingas darbuotojas (specialistas), kuris įvertina gautą informaciją dėl tyrimo atlikimo, priskiria tyrimo metodą ir LIVS tyrimo atlikimą nukreipia tam tikram analitikui / tyrėjui. Todėl tokia tvarka sudaro sąlygas subjektyviems sprendimams arba galimiems tendencingiems susitarimams dėl užduočių paskirstymo / pasiskirstymo, tyrimų eiliškumo ir terminų vykdymo.

Veterinarijos rizikos vertinimo skyriuje mėginių tyrimų paskirstymo metu vadovaujama bendra KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ ir Veterinarijos rizikos vertinimo skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matrica. Veterinarijos rizikos vertinimo skyriui LIVS nukreiptas naujų mėginių tyrimų rezultatų vertinimo užduotis mato visi 4 skyriaus darbuotojai (įskaitant skyriaus vedėją, patarėją). Tuomet jie pasirenka, kurio mėginio tyrimo rezultatą vertinti (matricos 6 punktas). NMVRVI atstovų teigimu, Veterinarijos rizikos vertinimo skyrius atlieka nepageidaujamų medžiagų pašaruose, pašarų mikrobiologinio užterštumo, pašarų priedų ir papildų bei naujų pašarinių produktų, genetiškai modifikuotų organizmų ir jų produktų pašaruose, technologinių procesų įtakos pašarų saugai, gyvūnų laikymo ir transportavimo sąlygų įtakos sveikatai ir gerovei rizikos vertinimą, gyvūnų ligų ir zoonozijų bei jų sukėlėjų epidemiologinę analizę, teikia mokliškai pagrįstas nuomones dėl gyvūnų užkrečiamųjų ligų, pašarų ir gyvūnų gerovės srityse. Dėl didelio darbo krūvio kartais rezultatų vertinimo išvadas teikia tiek vedėjas, tiek patarėjas arba darbuotojas, kuris tuo metu nėra užsiėmęs kitomis funkcijomis. Tai reiškia, kad skyriuje rezultatų vertinimo išvadas kartais teikia ne tik skyriaus darbuotojai, bet ir skyriaus vedėjas bei patarėjas, kurie visada gali savo nuožiūra spręsti, kurio mėginio rezultatus vertinti, įskaitant situacijas, siejamas su darbuotojų užimtumu.

Maisto rizikos vertinimo skyriuje mėginių tyrimų paskirstymo metu vadovaujamosi bendra KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ ir Maisto rizikos vertinimo skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matrica. Maisto rizikos vertinimo skyriuje patvirtinti naujų tyrimų rezultatai atsiranda LIVS, kurių užduotis mato visi 3 skyriaus darbuotojai (įskaitant skyriaus vedėją). Tuomet darbuotojai, išskyrus skyriaus vedėją, savo nuožiūra pasirenka, kurio mėginio tyrimo rezultatai vertinti (matricos 6 punktas). NMVRVI atstovų teigimu kartais (kai nėra darbuotojų) mėginio tyrimo rezultato vertinimą atlieka ir skyriaus vedėjas. Tačiau antikorpuciniu požiūriu vertinant minėtas procedūras pastebėta, kad teisiniame reglamentavime nenustatyta, kokiais atvejais gali būti taikoma tokia praktika.

Klaipėdos teritoriniame skyriuje paskiriant maisto produktų, pašarų ir žaliavų, vandens mėginių tyrimus vadovaujamosi visiems skyriams nustatyta bendra KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“, taip pat Klaipėdos teritoriniame skyriuje patvirtintomis KSP 7.4.2 L.1 „Maisto produktų, pašarų ir jų žaliavų, vandens mėginių likučių saugojimo tvarka“ ir KSP 7.4.2.L.2 „Maisto produktų, pašarų, vandens mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo tvarka, tyrimo protokolų išdavimas“. Tačiau teisiniame reglamentavime užduočių paskirstymo eiliškumas nedetalizuotas.

Kauno teritoriniame skyriuje paskiriant mėginių tyrimus vadovaujamosi visiems skyriams nustatyta bendra KSP 7.4.1.K.1 „Maisto produktų, pašarų ir biologinių mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“, taip pat Kauno teritoriniame skyriuje patvirtintomis KSP 7.4.2.K.1 „Maisto likučių saugojimo ir sunaikinimo tvarka cheminių tyrimų poskyryje“ ir KSP 7.4.2.K.2 „Maisto produktų likučių laikymo, saugojimas ir sunaikinimas mikrobiologinių tyrimų poskyryje“. Tačiau teisiniame reglamentavime užduočių paskirstymo eiliškumas nedetalizuotas.

Apibendrinant minėtą procedūrą matyti, kad mėginių tyrimų užduočių paskirstymo tvarka skyriuose nėra aiškiai reglamentuota, bet taikoma pagal bendrai įtvirtintas prioritetų nuostatas, kurios darbuotojams suteikiama plačią diskrecijos teisę savo nuožiūra pasiskirstyti užduotis ir tyrimų atlikimo eiliškumą, pavyzdžiui, jeigu gaunamas ne vienas valstybinis mėginys, arba protrūkio mėginiai ir pan. Tačiau šioje procedūroje nėra numatyta, kaip fiksuojamos ir taikomos tam tikros išimtys, jeigu mėginių tyrimo eiliškumas nustatomas ne pagal prioritetus. Svarbu ir tai, kad absoliučiai visi veiksmai atliekami rankiniu būdu ir priklauso nuo skyriaus vedėjo sprendimų, be kita ko, tvirtinančio tyrimo rezultatus, taip pat atsakingo darbuotojo (specialisto) pavedimų arba pačių analitikų / tyrėjų užduočių pasirinkimo. Tokia praktika, kai sudaromos sąlygos skyriaus vedėjui, atsakingam darbuotojui (specialistui) ar analitikui / tyrėjui plačiai veiksmų ir sprendimų priėmimo diskrecijai, laikytina korupcijos riziką keliančiu veiksniu, sudarančiu sąlygas neteisėtiems susitarimams, neobjektyviems ir tam tikriems asmenims palankiems sprendimams priimti.

Pasiūlymai NMVRVI:

1. Teisiniame reglamentavime įtvirtinti nuostatas, kokia tvarka ir kokiais kriterijais remiantis skyriuose yra paskirstomi naujų mėginių tyrimai.

2. Tobulinti informacinę sistemą ir įdiegti priemones (modulį), sudarančias technines galimybes automatizuotai paskirstyti mėginių tyrimų užduotis.

3.4. Antikorupcinio požiūriu rizikinga praktika, kai už tyrimų atlikimą atsakingų skyrių vedėjai, kiti darbuotojai dėl atliekamo mėginių tyrimo gali tiesiogiai bendrauti su užsakovais (klientais), gamintojais ar mėginio savininkais.

Pagal KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ ir KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ nuostatas, su užsakovais mėginių tyrimų klausimais gali bendrauti MIV skyrių darbuotojai telefonu arba el. paštu, tai pažymėję mėginio lydimočiuose dokumentuose.

KSP 7.1.1 „Užsakymų, sutarčių analizė ir vykdymas“ 6.4.2.1 punkte numatyta, kad informaciją užsakovui (nepriklausomai į ką jis kreipiasi) teikia MIV skyriaus darbuotojai, skyrių vedėjai, skyrių patarėjai bei mėginius priimančios darbuotojai. 6.5.4 punkte įtvirtinta, kad bendravimas su užsakovu po užsakymo priėmimo: derinimai, informavimas yra dokumentuojami mėginį lydiniame dokumente, elektroniniu paštu arba pokalbių su užsakovais registravimo žurnale (KSP 7.1.1-1).

KSP 7.4.1-6.7 punkte ir KSP 7.4.3-6.1.7 punkte yra išskirta pastaba, kad apie nustatytą tyrimams netinkamą mėginį užsakovą gali informuoti ir tyrimus atliekančių skyrių atsakingi asmenys.

Siekiant objektyvių mėginio tyrimo rezultatų fiksavimo, LİVS įvesta mėginio tyrimo užsakovo informacija yra konfidenciali ir matoma / žinoma MIV skyriaus darbuotojams, tyrimą atliekančio skyriaus vedėjui, patarėjui(-jams), atsakingam darbuotojui (specialistui), kitiems darbuotojams, kurie priskirti vartotojų administracinei grupei, tačiau LİVS įvestos užsakovą identifikuojančios informacijos negali matyti tyrimą atliekantis analitikas / tyrėjas arba tyrimų grupė²⁵. Analogiškos nuostatos dėl tiesioginio bendravimo su užsakovais yra įtvirtintos ir skyrių darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matricose (toliau – matrica). Pavyzdžiui:

- Maisto produktų mikrobiologinių tyrimų skyriaus matricos 56 punkte numatyta, kad skyriaus vedėjas, patarėjas, vyr. specialistas ir juos pavaduojantys darbuotojai turi teisę bendrauti su klientais, derinti analites, tyrimo metodus, teikti informaciją apie tyrimo eigą, nors tuo pačiu kontroliuoja mėginių tyrimų atlikimo eiliškumo tvarką, tyrimų rezultatų teisingumą, atitikimą ir

²⁵ 2023-05-18 el. paštu pateikta informacija dėl reglamentavimo: KSP 4.1.1 „Nešališkumas ir konfidencialumas“ (1.4) 6.1 punkte pateikiama informacija apie įdiegtą mėginių kodavimo sistemą, kurios tikslas- užtikrinti vykdomos veiklos nešališkumą; KSP 7.4.1 „Maisto produktų, pašarų ir biologinių mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ p. 6.10.1 pateikiama informacija apie mėginių kodavimo principus, pagal p. 6.10.4- skyrių vedėjai ar jų priskirti darbuotojai parengia Užduoties lapus. Užduoties lapuose nepateikiama informacija apie užsakovą.

įvedimą į LİVS, taip pat priima sprendimus dėl metodo parinkimo, lanksčios akreditavimo srities taikymo, taip pat yra atsakingi už tyrimo rezultatų tvirtinimą ir pasirašymą²⁶.

- Patologinių anatominių ir histologinių tyrimų skyriaus matricos 27 punkte numatyta, kad skyriaus vedėjas, keturi skyriaus vyriausieji veterinarijos gydytojai mėginių tyrimų atlikimo klausimais tiesiogiai gali bendrauti ir su užsakovais, nors tuo pačiu yra atsakingi už mėginių tyrimų rezultatų tvirtinimą²⁷.

- Cheminių tyrimų skyriaus matricos 190 punkte numatyta, kad skyriaus vedėjas, patarėjai, specialistas mėginių tyrimų atlikimo klausimais tiesiogiai gali bendrauti ir su užsakovais, nors tuo pačiu yra atsakingi už mėginių tyrimų rezultatų tikrinimą ir tvirtinimą²⁸.

- Molekulinės biologijos ir genetiškai modifikuotų organizmų tyrimų skyriaus matricos 40 punkte numatyta, kad skyriaus vedėjas mėginių tyrimų atlikimo klausimais tiesiogiai gali bendrauti su užsakovais, nors tuo pačiu yra atsakingas už mėginių tyrimo rezultatų tvirtinimą²⁹.

Įgaliojimai, suteikiantys teisę skyrių vedėjams tiesiogiai bendrauti su užsakovais, nustatyti ir teritorinių skyrių darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matricose. Pavyzdžiui:

- Kauno teritorinio skyriaus matricos 115 ir 116 punktuose numatyta, kad skyriaus vedėjas tikrina, tvirtina mėginių tyrimų rezultatus bei pasirašo mėginių tyrimų protokolus, tačiau pagal matricos 80 punktą taip pat gali mėginių tyrimų atlikimo klausimais tiesiogiai bendrauti su užsakovais³⁰.

- Klaipėdos teritorinio skyriaus matricos 95 ir 96 punktuose numatyta, kad skyriaus vedėjas tikrina, tvirtina mėginių tyrimų rezultatus bei pasirašo tyrimų protokolus, tačiau pagal matricos 45 punktą gali mėginių tyrimų atlikimo klausimais tiesiogiai bendrauti ir su užsakovais³¹.

Vertinant šių skyrių matricas matyti, kad skyrių matricose yra nustatytas skirtingas reglamentavimas, t. y. vienur numatyta, kad su užsakovais bendrauja tik vedėjai, kitur, kad ir pavaduotojai, o dar kitur ir specialistai, vyriausieji veterinarijos gydytojai. Todėl kyla klausimas, kokiais argumentais yra paremti tokie skyrių matricose įtvirtinti skirtumai, galintys sudaryti sąlygas korupcijos rizikai, nes bendravimo su užsakovais metu, aptariant įvairius mėginio tyrimo klausimus, nėra daromi garso / vaizdo įrašai, užtikrinantys teiktos informacijos turinį ir atsekamumą.

²⁶ Maisto produktų mikrobiologinių tyrimų skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemoje matricos 57, 62, 66, 70, 87, 88, 92 punktai.

²⁷ Patologinių anatominių ir histologinių tyrimų skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemoje matricos 52, 53 punktai.

²⁸ Cheminių tyrimų skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemoje matricos 211, 213 punktai.

²⁹ Molekulinės biologijos ir genetiškai modifikuotų organizmų tyrimų skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemoje matricos 55, 56 punktai.

³⁰ Kauno teritorinio skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemoje matricos 80, 115, 116 punktai.

³¹ Klaipėdos teritorinio skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemoje matricos 45, 95, 96 punktai.

Taip pat, atsižvelgiant į KSP 7.8.1 „Tyrimų protokolų rengimas ir pateikimas užsakovams“ 6.3.8 punkte įtvirtintą reglamentavimą, tyrimų protokolus rengia ir išduoda MIV skyrių darbuotojai, teritoriniuose skyriuose – skyriaus vedėjo paskirti darbuotojai. Tačiau, KSP 7.8.1 „Tyrimų protokolų rengimas ir pateikimas užsakovams“ 6.3.11 punkte nustatyta, kad kai tyrimų protokolai rengiami skyriuose, jie gali būti siunčiami iš skyrių vedėjų ar atsakingų darbuotojų elektroninio pašto dėžučių, informaciją išsaugant kompiuteryje elektroninio pašto programos kataloge. NMVRVI atstovai paaiškino, kad šiame punkte įtvirtintos nuostatos taikomos teritoriniuose skyriuose. Protokolų išsiuntimo etapas yra kontroliuojamas ir pilnai atsekamas, nes daromos serverių kopijos, taip pat duomenys registruojami atitinkamuose protokolų išsiuntimo žurnaluose ir / arba išsaugomi kompiuteryje elektroninio pašto programos kataloge.

Vis tik antikorpuciniu požiūriu tokia praktika laikytina ydinga, nes įtvirtina teisę skyrių vedėjams ar atsakingiems darbuotojams tiesiogiai bendrauti su užsakovais, išsiųsti iš savo elektroninio pašto tyrimų protokolus, gali sąlygoti korupcijos rizikas susiformuojant pažintims, ryšius (palankumą), dėl ko ateityje užsakovai gali bandyti tiesiogiai bendrauti su skyrių vadovais, siekti susitarti dėl mėginio tyrimo eigos, greitesnio tyrimo, protokolo išsiuntimo ir pan. Todėl institucijos, kurdamos korupcijai atsparią aplinką, turėtų realiai įvertinti galimas korupcijos rizikas, ir tais atvejais, kai darbuotojų funkcijų vykdymo metu užsakovai gali daryti vidinį, išorinį ar kitokio pobūdžio poveikį dėl palankių sprendimų priėmimo, užtikrinti „vieno langelio“ principo taikymą bei vengti situacijų, kai mėginių tyrimus atliekančių skyrių darbuotojai gali tiesiogiai bendrauti su užsakovais. Pati teisiniame reglamentavime įtvirtinta formuluoته „bendrauja su užsakovais“ yra neaiški, dviprasmiška ir gali būti plačiai interpretuojama dėl darbuotojų bendravimo su užsakovais vietos, formos ir klausimų turinio. Be to, nenumatytas neišvengiamas bendravimo su užsakovais fiksavimas, pavyzdžiui, kaip yra nustatyta asmens sveikatos priežiūros įstaigose, Valstybinė mokesčių inspekcijoje, kur automatiškai fiksuojami telefoniniai pokalbiai, kai bendraujama su išore, konsultuojama ir pan.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad egzistuojanti tvarka, kai mėginių tyrimų atlikimo klausimais su užsakovais tiesiogiai gali bendrauti mėginių tyrimus atliekančių skyrių vedėjai, kiti darbuotojai, koordinuojantys mėginių tyrimo eigą, tikrinantys bei tvirtinantys rezultatus, galintys atlikti korekcinius veiksmus, nėra atspari korupcijos rizikoms, nes viena vertus, tyrimo rezultatu suinteresuoti asmenys gali ieškoti galimybių tartis dėl greitesnio tyrimo atlikimo, palankių rezultatų patvirtinimo ar kitokių palankių sprendimų priėmimo, kitą vertus, taip sudaromos sąlygos galimiems darbuotojų neteisėtiems susitarimams (paskirti užduotį tam tikram tyrėjui / analitikui, pakartoti tyrimą, tinkamai fiksuoti rezultata ir pan.).

Siekiant užtikrinti skaidrumo principo įgyvendinimą, rekomenduotina aiškiai apibrėžti tiesioginio kontakto su užsakovais ribas, taikyti „vieno langelio“ principą, spręsti dėl tam tikrų

funkcijų centralizavimo teritoriniuose padaliniuose, kad su užsakovais visais mėginių tyrimų atlikimo klausimais tiesiogiai bendrautų darbuotojai, kurių funkcijos nesusijusios su mėginių tyrimų atlikimo organizavimu, atlikimu ir rezultatų fiksavimu. Pažymėtina, kad šis rizikos veiksnys itin reikšmingas kartu vertinant rizikas, aprašytas 3.2. ir 3.3. skirsniuose.

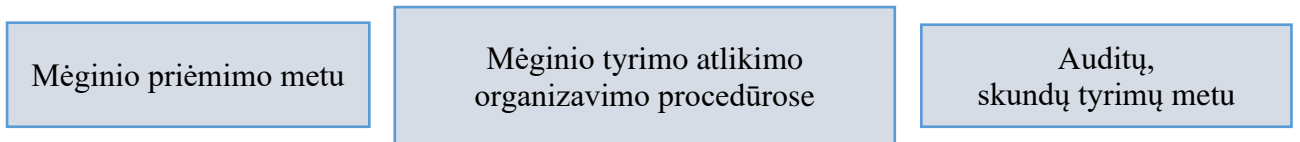
Pasiūlymai NMVRVI:

1. Pakeisti teisinį reglamentavimą ir atsisakyti praktikos, kai mėginių tyrimų atlikimo organizavimo ir atlikimo klausimais su užsakovais tiesiogiai bendrauja tyrimus atliekančių skyrių vedėjai ir kiti darbuotojai.

2. Taikyti „vieno langelio“ principą ir užtikrinti, kad su užsakovais visais mėginių tyrimų atlikimo klausimais tiesiogiai bendrautų darbuotojai, kurių funkcijos nesusijusios su mėginių tyrimų atlikimo organizavimu, atitinkamai darant šių veiksmų garso / vaizdo įrašus ar kitomis techninėmis priemonėmis fiksuojant tokio bendravimo atvejus.

3.5. Tobulintina neatitiktinių darbų kontrolės procedūra.

NMVRVI veiklos srityje neatitiktys ir neatitiktiniai³² darbai gali būti nustatomi:

Pagal KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ ir KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“ nuostatas pateiktų mėginių neatitikimą gali konstatuoti MIV arba tyrimą atliekančių skyrių darbuotojai, jeigu mėginio priėmimo metu nustatoma, kad mėginys netinkamas tyrimams. 2020 m. NMVRVI mėginių priėmimo procedūroje buvo registruoti 38 pateiktų mėginių netinkamumo tyrimams atvejai, 2021 m. – 96 atvejai ir 2022 m. – 26 atvejai, kurie užregistruoti KSF 7.4.1-4 Mėginių neatitikties aktų registravimo žurnale.

Tais atvejais, kai neatitiktys nustatomos mėginių tyrimų atlikimo organizavimo procedūroje jos šalinamos vadovaujantis KSP 7.10.1 „Neatitiktinių darbų kontrolė ir korekciniai veiksmai“ nuostatomis.

Neatitiktys gali būti identifikuotos vidaus auditų metu pagal KSP 8.8.1 „Vidaus auditai“ nuostatas ir pagrįstų skundų nagrinėjimo metu remiantis KSP 7.9.1 „Skundų registravimas ir nagrinėjimas“³³.

³² KSP 7.10.1 „Neatitiktinių darbų kontrolė ir korekciniai veiksmai“ numato, kad:

Neatitiktis (Nonconformity) - reikalavimo neįvykdymas;

Korekcinis veiksmas (angl. Corrective action) - veiksmas neatitikties priežastčiai pašalinti ir pasikartojimui išvengti.

³³ KSP 7.9.1 „Skundų registravimas ir nagrinėjimas“ 6.1.6 punkte numatyta, kad jeigu skundas pagrįstas, atsakingi asmenys arba komisija inicijuoja skundo nagrinėjimo procesą, numato veiksmus skundai spręsti bei paskiria atsakingus

Nustatyta, kad fiksuojant gauto mėginio neatitikimo aplinkybes yra pildomas aktas, pagal kurį informacija yra registruojama Mėginių neatitikties registravimo žurnale, nurodant mėginio kodą, lydimojo dokumento numerį. Jeigu neatitikties faktas nustatomas mėginių tyrimų atlikimo organizavimo procedūroje yra pildoma Neatitikčių ir korekcinų veiksmų ataskaita, kuri registruojama Neatitikčių ir korekcinų veiksmų ataskaitų registre.

Neatitiktys, nustatytos mėginių tyrimų atlikimo organizavimo procedūroje, skirstomos į nežymias ir žymias. Nežymia neatitiktimi traktuojami pavieniai, nesisteminiai reikalavimo neįvykdymai, neturintys įtakos vadybos sistemai bei atliekamų mėginių tyrimų rezultatams³⁴. Žymia neatitiktimi laikomi atvejai, kurie turi įtakos vadybos sistemai bei atliekamų tyrimų rezultatams³⁵. Tai reiškia, kad nežymių arba žymių neatitikčių registravimo metu yra fiksuojami mėginių tyrimų įrangos gedimai, LİVS sutrikimai, atlikti pakartotiniai tyrimai, klaidų tyrimų protokole taisymai, neaktualių tyrimo metodų taikymai, auditų metu nustatyti neatitikimai ir pan. Teisiniame reglamentavime numatyta, kad nustačius nežymią arba žymią neatitiktį yra identifikuojama rizika, šalinamos neatitikties priežastys, suplanuojami ir paskiriami korekciniai / koregavimo veiksmai, bei teikiama išvada dėl korekcinų veiksmų rezultatyvumo.

Neatitikties įvertinimui ir rizikų identifikavimui skyriaus vedėjas suburia rizikos valdymo grupę, kurią sudaro kompetentingi asmenys (ne mažiau kaip 3), susiję su neatitiktine veikla. Rizikos valdymo grupė analizuoja neatitiktį, įvertina neatitikties poveikį, svarbą, įtaką kokybės vadybos sistemai, tyrimų rezultatams³⁶. Tuomet pagal KSP 7.10.1 „Neatitiktinių darbų kontrolė ir korekciniai veiksmai“ 6.2.5 ir 6.2.5.2 punktų reikalavimus, kai nustatytos neatitikties atveju buvo gauti neteisingi tyrimų rezultatai yra informuojamas Kokybės vadybos skyrius, NMVRVI direktorius bei su užsakymais susiję užsakovai, tačiau kitais atvejais, nepaisant to, kad buvo nustatyta žymi neatitiktis, pavyzdžiui, dėl reikšmingos įrangos gedimo ar vadybos sistemos neatitikimo, nesusijusi su tyrimo rezultatais, informaciją NMVRVI direktoriui, atitinkamai ir užsakovui, neteikiama.

Pavyzdžiui, remiantis šiomis nuostatomis, nustačius *nežymias* neatitiktis buvo informuotas NMVRVI direktorius ir Kokybės vadybos skyrius dėl 2020 m. Klaipėdos teritoriniame skyriaus neatitikčių ir korekcinų veiksmų ataskaitose Nr. 1 L ir 2 L fiksuotų aplinkybių, tačiau nustačius *žymias* ir galimai taip pat reikšmingas neatitiktis NMVRVI direktorius nebuvo informuotas (2020 m. Klaipėdos teritoriniame skyriaus neatitikčių ir korekcinų veiksmų ataskaitos Nr. 3 L ir 4 L; 2022 m. Klaipėdos teritoriniame skyriaus neatitikčių ir korekcinų veiksmų ataskaita Nr. 6 L; 2022 m. Cheminių tyrimų skyriaus neatitikčių ir korekcinų veiksmų ataskaita Nr. 6).

asmenis numatytų veiksmų atlikimui. Pradedamas neatitiktinių darbų valdymo procesas pagal KSP 7.10.1, pildoma KSF 7.10.1-1. Skundo nagrinėjimo proceso rezultatai pateikiami Instituto direktoriui bei Kokybės vadybos skyriui.

³⁴ KSP 7.10.1-3.2 punktas: „Nežymi neatitiktis - pavienis, nesisteminis reikalavimo neįvykdymas, neturintis įtakos vadybos sistemai bei atliekamų tyrimų rezultatams.

³⁵ KSP 7.10.1-3.3 punktas: „Žymi neatitiktis – neatitiktis, kuri turi įtaką vadybos sistemai bei atliekamų tyrimų rezultatams.

³⁶ KSP 7.10.1-6.2.1 ir 6.2.2 punktai.

Antikorupciniu požiūriu tokia praktika gali sąlygoti, kad neatitikties vertinimo metu gali būti siekiama išvengti informaciją teikti vadovybei ar užsakovams, atitinkamai aprašant ir nustatant neatitikties tokią formą (žymi / nežymi), kuri neįpareigotų apie nustatytą atvejį informuoti vadovų, ar užsakovų, pavyzdžiui, jeigu tokiu atveju būtų pagrindas inicijuoti tyrimą arba atsakomybės taikymą.

Pasiūlymai NMVRVI:

1. Teisiniame reglamentavime įtvirtinti aiškius kriterijus pagal kuriuos nustačius neatitiktis (nežymias ir žymias) būtų privaloma informuoti vadovus ir užsakovus.
2. Svarstyti galimybę susisteminti ir centralizuotai vykdyti visų skyrių neatitiktį ir korekcinių veiksmų registravimą.

3.6. Teisiniame reguliavime suteikti pernelyg platūs įgaliojimai dėl tyrimų protokolų pasirašymo.

Mėginių tyrimų protokolai rengiami pagal KSP 7.8.1 „Tyrimų protokolų rengimas ir pateikimas užsakovams“; KSP 7.5.1 „Įrašų valdymas“; KSP 8.3.2 „Kokybės vadybos sistemos dokumentų rengimas ir valdymas“ reikalavimus. Minėtose kokybės sistemos procedūrose nustatyta, kad skyrių vedėjams ar jų įgaliotiems darbuotojams (patarėjams, specialistams ar kt.) LIVS peržiūrėjus ir patvirtinus mėginių tyrimų rezultatus, atlikus tyrimų rezultatų vertinimą (kur tinka), informacija nukreipiama į MIV skyrių tyrimų protokolų formavimui. Vienam mėginiui ar bendrai mėginių grupei yra rengiami bendri arba atskiri tyrimų protokolai.

MIV skyriaus darbuotojui, suformavus ir atspausdinus tyrimų protokolą, jį pasirašo du NMVRVI darbuotojai, t. y. skiltyje „Atsakingas asmuo“ pasirašo ir tvirtina įgalioti skyriaus darbuotojai (patarėjai, specialistai ar kt.), kuriems ši funkcija priskirta skyrių matricose ir KSF 6.2.1-10 „Darbuotojų įgaliojimų tvirtinti tyrimų protokolus sąrašas (1.1)“. Šie darbuotojai atsako už tyrimų protokole nurodytų rezultatų teisingumą.

Tyrimų protokolų skiltyje „Instituto vadovas (Skyriaus vedėjas)“ pasirašo tyrimą atlikusio skyriaus vedėjas arba jį pavaduojantis asmuo, NMVRVI direktorius, jį pavaduojantys asmenys.

Tai reiškia, kad tyrimų protokolus skiltyje „Instituto vadovas (Skyriaus vedėjas)“ gali pasirašyti tyrimą atlikusio skyriaus vedėjas arba jį pavaduojantis darbuotojas, taip pat ir NMVRVI direktorius, jį pavaduojantis asmuo, kurie, be kita ko, atsakingi už visos įstaigos funkcijų vykdymą. NMVRVI atstovų teigimu, direktorius arba jį pavaduojantys asmenys tyrimų protokolų skiltyje „Instituto vadovas (Skyriaus vedėjas)“ pasirašo tik išskirtiniais atvejais, kai dėl nenumatytų aplinkybių darbo vietoje nėra skyriaus vedėjo ir jį pavaduojančio asmens, todėl tokie atvejai reti.

Vis tik, iš teisinio reglamentavimo neaišku, kokiais atvejais yra taikoma minėta išimtis, kai tyrimų protokolus skiltyje „Instituto vadovas (Skyriaus vedėjas)“ pasirašo NMVRVI direktorius arba jį pavaduojantis asmuo ir koku būdu privalo būti pagrindžiama, kad šio sprendimo įprasta tvarka

negalėjo atlikti mėginio tyrimą atlikusio skyriaus vedėjas ar jo įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.). Juo labiau, kad pati skiltis „Instituto vadovas (Skyriaus vedėjas)“ yra dviprasmiška, nes pažymi ir institucijos vadovo, ir skyriaus vedėjo dokumento tvirtinimo vietą. Todėl nustatytas reglamentavimas ir patvirtinta tyrimų protokolo forma suteikia galimybę skyrių vedėjams, įgaliotiems darbuotojams (patarėjams, specialistams ar kt.), taip pat NMVRVI direktoriui ar jį pavaduojančiam asmeniui savo nuožiūra pasirinkti pasirašyti ar nepasirašyti tam tikro užsakovo tyrimų protokolą, sprendimą grindžiant įvairiomis aplinkybėmis, kas vertintina kaip korupcijos rizikos veiksnys, sąlygojantis pernelyg plačią diskrecijos teisę.

Pasiūlymas NMVRVI:

1. Įvertinti teisinį reglamentavimą ir tyrimų protokolo formą bei nustatyti, kokiems atvejams esant tyrimų protokolus skiltyje „Instituto vadovas (Skyriaus vedėjas)“ pasirašo tyrimus atlikusio skyriaus vedėjas arba jį pavaduojantis asmuo, ir kokiais atvejais – NMVRVI direktorius ar jį pavaduojantys asmenys.

3.7. Tobulintina mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) tvarka.

KV 7 „Procesai“, KSP 7.8.1 „Tyrimų protokolų rengimas ir pateikimas užsakovams“ numatyta mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) tvarka, kuria vadovaujantis tyrimų protokolas gali būti taisomas ir pakartotinai išleidžiamas, jeigu po išsiuntimo, darbuotojai arba pats užsakovas aptinka jame klaidą. Tokiu atveju ištaisius tyrimų protokolą, rengiamas naujas tyrimų protokolas, kurio registracijos numerio gale pridedama raidė „T“. Tyrimų protokolų paaiškinimuose identifikuojama, kokie pakeitimai buvo atlikti bei nurodoma, kad anksčiau išduotas tyrimų protokolas nebegalioja. Taip pat, užsakovo prašymu mėginių tyrimų protokolai gali būti papildomi nauja informacija arba atliekami papildomi tyrimai. Šiuo atveju ankstesnis tyrimų protokolas neanuliuojamas, o išduotas naujas protokolas pažymimas raidėmis „PP“.

Tai reiškia, kad pastebėjus neatitikimus tyrimuose, užsakovui pateiktuose protokoluose arba kai užsakovas prašo telefonu, laisva forma elektroniniu paštu arba raštu. Įprastai informacija apie mėginių tyrimų protokolų taisymą (keitimą) fiksuojama ir pažymima popieriniuose mėginio lydimuosiuose dokumentuose, darbo žurnaluose, kur pasirašo pakeitimą padaręs darbuotojas, nurodydamas datą bei asmenį, su kuriuo pakeitimai buvo derinti. Protokolų taisymo / papildymo įvairias priežastis pagrindžiantys elektroniniai laiškai bei paklausimai, neregistruoti dokumentų valdymo sistemoje, bet saugomi MIV skyriuje kartu su mėginio lydimaisiais dokumentais³⁷.

Susipažinus su pateiktais dokumentais matyti, kad NMVRVI metinių veiklos pristatymų (susirinkimų) metu nebuvo svarstoma tyrimų protokolų taisymo (keitimo) statistika ar kitos reikšmingos aplinkybės (2021-02-04 protokolas Nr. 11A-2; 2022-02-04 protokolas Nr. 11A-1; 2023-

³⁷ KSP 7.8.1 „Tyrimų protokolų rengimas ir pateikimas užsakovams“ 6.4 punktas.

03-09 protokolas Nr. 11A-2). Tačiau šioje srityje 2021-08-02 problemą išvelgė VMVT, atlikusi neplaninį vidaus auditą (2021-08-02 išvada Nr. VAŠI-5) ir atkreipusi dėmesį, kad MIV skyriaus atsakingi darbuotojai negalėjo pateikti informacijos, koks 2019 m. tikslus skaičius valstybinės kontrolės metu atrinktų mėginių tyrimų protokolų buvo taisyti ir išduoti iš naujo bei dėl kokių priežasčių buvo atlikti taisymai.

Korupcijos rizikos analizės metu buvo gauta informacija, kad 2020–2022 m. iš viso buvo taisyti (keisti) 905 mėginių tyrimų protokolai, tačiau šis skaičius nėra tikslus, nes į nurodytą bendrą taisytų (keistų) tyrimų protokolų skaičių yra įtraukti besidubliuojantys ir keliomis kalbomis išduoti protokolai³⁸. Vertinant NMVRVI bendrą atliekamų mėginių tyrimų skaičių³⁹ ir korupcijos rizikos analizės metu pateiktus taisytus (keistus) tyrimų protokolus (apie 600) pastebėta, kad atvejai, kai užsakovai žodžiu, elektroniniu paštu arba raštu kreipiasi dėl klaidų, netikslų tyrimų, po ko, iš esmės buvo keičiami tyrimų rezultatai (teigiamas / neigiamas), nelaikomi pretenzijomis (skundais) dėl atliktų tyrimų.

Analizuojant dokumentus matyti, kad įprastai užsakovai elektroniniu laišku ar telefonu kreipiasi į MIV skyrių arba tyrimą atlikusį skyrių, prašydami taisyti (keisti) tyrimų protokolus bei nurodydami priežastį. Apie telefonu gautą informaciją yra trumpai pažymima mėginio lydimočiuose dokumentuose (maisto / pašaro valstybinio mėginio paėmimo tirti akte arba prašyme, savikontrolės (komercinio) tyrimų atvejais), o gauti elektroniniai laišakai yra atspausdinami ir pridedami prie taisytų (keistų) tyrimų protokolų, kurie saugomi MIV skyriuje. Apie gautą užsakovo prašymą yra informuojamas tyrimą atlikusio skyriaus vedėjas, arba įgaliotas darbuotojas (patarėjas, specialistas ar kt.), kurie prieš tai atliko tyrimą ir, priklausomai nuo situacijos, sprendžia kokių veiksmų privalo imtis⁴⁰. Pavyzdžiui, gali žodžiu pavesti analitikams / tyrėjams dokumentuose perskaičiuoti tyrimo rezultatus arba pavesti atlikti palyginamąjį ar pakartotinį mėginio tyrimą ir pan. Todėl įprastai yra informuojamas skyriaus vedėjas, dėl kurio skyriaus darbuotojų veiklos ir prašoma taisyti (keisti) tyrimų protokolus.

Paminėtini nustatyti atvejai, kurių metu atliktas mėginių tyrimų protokolų taisymas (keitimas) sudaro prielaidas korupcijos rizikai pasireikšti:

1. 2022-08-08 buvo gautas užsakovo AB „Nuasmeninta informacija“ atstovo elektroninis laiškas (skundas), kuriame nurodyta pretenzija dėl tyrimų rezultatų, kai tiriant visavertį pašarą šunims „(Nuasmeninta)“ (partija: 6840722), iš dviejų NMVRVI padalinių buvo gauti skirtingi peroksidų

³⁸ El. paštu 2023-04-27 gauta informacija.

³⁹ NMVRVI 2020 m. atlikti 1 407 763 laboratoriniai tyrimai, 2021 m. – 1 271 237 laboratoriniai tyrimai, 2022 m. – 1 305 352 laboratoriniai tyrimai.

⁴⁰ Mėginio tyrimo Nr. 1-21/22908/1Ch pakartotas, o Kauno teritorinio padalinio mėginio tyrimas nepakartotas, nors Vilniuje ir Kaune buvo gauti skirtingi riebalų kiekio rodmenys; Mėginio tyrimo Nr. 1-22/16406/1-2Ch pakartotas, o Kauno teritorinio padalinio mėginio tyrimas nepakartotas, nors Vilniuje ir Kaune buvo gauti skirtingi riebalų kiekio rodmenys.

skaičiaus nustatytų tyrimų rodikliai (Cheminių tyrimų skyriaus Tyrimų protokolas Nr. 1-22/16406/1-2 Ch ir Kauno teritorinio skyriaus Tyrimų protokolas Nr. 3-22/06240/1 Ch). Vertinant šią situaciją matyti, kad mėginio lydimočiuose dokumentuose yra nurodyta, kad „Kliento prašymu patikrinti nustatymo apskaičiavimai, tyrimas kartotas“, o taisytame Tyrimų protokole Nr. 1-22/16406/1-2 Ch T paaiškinta, kad „Patikslintas mėginio Nr. 1 tyrimo rezultatas“, ir pirmiau išduotas Cheminių tyrimų skyriaus Tyrimų protokolas Nr. 1-22/16406/1-2 Ch nebegalioja. Detaliau vertinat gautus dokumentus nustatyta, kad 2022-07-25 užsakovas AB „Nuasmeninta informacija“ dėl visaverčio pašaro šunims „(Nuasmeninta)“ (partija: 6840722) mėginio ištyrimo pirmiausia kreipėsi į NMVRVI Chemijos skyrių ir po trijų dienų (2022-07-28), gavęs Tyrimų protokolą Nr. 1-22/16406/1-2 Ch, su jame nustatytais peroksidų skaičiaus (riebalų) rodikliais, dėl tos pačios mėginio partijos tyrimo, kreipėsi ir į Kauno teritorinį skyrių, kuriam atlikus tyrimą ir išdavus Tyrimų protokolą Nr. 3-22/06240/1 Ch buvo nustatyti kiti rodikliai, nesutampantys su Chemijos skyriaus fiksuotų mėginio partijos tyrimo rezultatais. Nepaisant to, kad šiuo atveju kažkurio tyrimo metu galimai buvo fiksuoti neteisingi rodmenys, taip pat egzistuoja tikimybė, kad užsakovas, gavęs pirminį ir galimai jam nepalankų Chemijos skyriaus mėginio tyrimo rezultatą, po šešių dienų, dėl tos pačios partijos ištyrimo, tikslingai pakartotinai kreipėsi ir į Kauno teritorinį skyrių, kuriame buvo nustatyti kiti peroksidų skaičiaus (riebalų) rodikliai. Vėliau ir vėl kreipėsi į NMVRVI dėl iš dviejų padalinių gautų skirtingų peroksidų skaičiaus nustatyto rezultatų paaiškinimo.

Vis tik kyla klausimų, kodėl gavus užsakovo atstovo pretenziją (skundą) tyrimai nebuvo pakartoti abiejuose NMVRVI padaliniuose, juo labiau, kad korupcijos analizės metu NMVRVI atstovai pateikė paaiškinimą, kad 2022-08-08 gavus užsakovo paklausimą, remiantis KSF 7.5.1.Ch.19 nuostatomis, nedelsiant buvo patikrinti pirminiai mėginio tyrimo įrašai: peroksido skaičiaus nustatymo rezultatai, jų apskaičiavimas, tačiau neatitikimų nenustatyta. Tada tyrimą pakartojė tas pats darbuotojas, stebint kitiems darbuotojams. Kadangi pastebėta, kad mėginio spalva yra artima būdingai peroksidui spalvai, todėl identifikuota priežastis, kas galėjo turėti įtakos tyrimo rezultatui.

Analizuojant Tyrimų protokolo Nr. 1-22/16406/1-2 Ch taisymo atvejį ir NMVRVI atstovų pateiktą paaiškinimą, neaišku, kokie kiti darbuotojai stebėjo pakartotinį tyrimą, nes iš fragmentišku popierinės formos dokumentų nėra galimybės nuosekliai įvertinti atlikto pakartotinio tyrimo veiksmų eigos, kurie pažymėti žemiau esančiame darbo žurnale dėl mėginio Nr.16406-1 tyrimo:

Mėginio kodas	Mėginio pavadinimas	*Pirminiai duomenys rezultatų apskaičiavimui				*Apskaičiuotas tyrimų rezultatas		Analitiko, atlikusio tyrimus, parašas ir pastabos	Tyrimų atlikimo data	
		Mėginio kiekis, g	Vml	V ₀ ml	K	C, mol/l	Perok sk mekv.O ₂ /kg 0,1 tikslumu			Perok sk mekv.O ₂ /kg vidurkis 0,1 tikslumu
15442	Rafinavoti malkų gab	10,0432	0,40	-1-	0,98	0,01	0,38	> 0,4 ± 0,1 (1#)	08/11/22	-1-
15441	Rafinavoti malkų gab	10,1537	0,40	-1-	0,98	0,01	0,38	> 0,4 ± 0,1 (1#)	08/11/22	-1-
15885	Rafinavoti malkų gab	10,8480	0,40	-1-	0,98	0,01	0,37	> 0,4 ± 0,1 (1#)	08/11/22	-1-
		16,3115	0,50	-1-			0,48			
		5,0282	0,80	-1-	0,98	0,01	1,98	> 1,1 (1#)	08/11/22	-1-
		5,0252	0,80	-1-			1,98			
		5,0178	0,80	-1-	0,98	0,01	1,514	> 1,5 (1#)	08/11/22	-1-
*16406-1	Rafinavoti malkų gab	5,0224	0,80	-1-	0,98	0,01	1,574	> 1,5 (1#)	08/11/22	-1-
		5,0120	0,80	-1-			3,04	> 3,1 (1#)	08/11/22	-1-
*16406-2	Rafinavoti malkų gab	5,0237	0,80	-1-	0,98	0,01	3,04	> 3,1 (1#)	08/11/22	-1-
		10,0260	0,40	-1-	1,00	0,01	2,33	> 2,4 ± 0,5 (1#)	08/11/22	-1-
16788	Rafinavoti malkų gab	10,0830	0,40	-1-	1,00	0,01	2,43	> 2,4 ± 0,5 (1#)	08/11/22	-1-
17303	Rafinavoti malkų gab	10,0830	0,40	-1-	1,00	0,01	2,91	> 2,9 (1#)	08/11/22	-1-
17304	Rafinavoti malkų gab	10,0830	0,40	-1-	1,00	0,01	2,91	> 2,9 (1#)	08/11/22	-1-
*16406-1	Rafinavoti malkų gab	10,0830	0,40	-1-	1,00	0,01	2,91	> 2,9 (1#)	08/11/22	-1-

Tokiais atvejais sudaromos prielaidos korupcijos rizikai, nes dėl nepakankamo skyrių, įskaitant teritorinius padalinius, duomenų valdymo, kai informacinėje sistemoje nėra galimybės nustatyti, ar tos pačios partijos mėginiai jau buvo tiriami, galimi neobjektyvūs sprendimai ar interpretacijos ne tik savikontrolės mėginių tyrimų metu, bet ir valstybinių mėginių tyrimų metu.

2. NMVRVI 2023-02-27 užregistruotas mėginys „Džiovinti kiviai su pridėtinu cukrumi, 1 kg“ (Tyrimų protokolas Nr.1-23/04374/1 CH). Tyrimų rezultatų vertinimo metu MRV skyriuje kilo klausimas dėl pateikto produkto pavadinimo, t. y., ar šis mėginys turėtų būti priskirtas džiovintų vaisių kategorijai, ar cukatoms, nes skirtingoms produktų kategorijoms reglamentuoti skirtingi sulfitų kiekiai. MRV skyriaus vedėja konsultavosi su VMVT atsakingais asmenimis (Maisto skyriaus vedėja-valstybine maisto produktų inspektore, kuri iki 2022-02-06 buvo NMVRVI darbuotoja). Taip pat buvo kreiptasi į VMVT inspektorius dėl papildomos informacijos pateikimo. Tačiau vertinant maisto produkto priskyrimo kategorijai klausimą neinicijuota vidinė procedūra (argumentuotai priimant sprendimus, oficialiai rengiant raštus ir paklausimus), todėl remiantis elektroniniu susirašinėjimu, mėginio savininko papildomai pateiktais dokumentais tyrimų rezultatą buvo nuspręsta priskirti džiovintų vaisių, bet ne cukatų kategorijai, konstatuojant, kad sulfitų (SO₂) kiekis atitinka Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1333/2008 su pakeitimais ir papildymais, reikalavimus, bet ne kaip cukatų, nors dviprasmiškoje situacijoje, tuo atveju, jeigu tiriamas produktas būtų pripažintas kaip cukatos, jų rezultatų vertinimo metu galimai būtų konstatuota, kad sulfitų kiekis viršija teisės aktuose nustatytus reikalavimus. Patvirtinus Tyrimų protokolą Nr.1-23/04374/1 Ch MRV skyriaus vedėja dėl šios situacijos elektroniniu laišku kreipėsi į VMVT 4 darbuotojus, siekdama atkreipti dėmesį į tai, kad produktas „Džiovinti kiviai“ pagal sudėtį galėtų būti priskirtas ir kitai produkto kategorijai „cukatos“, tuomet sulfitų kiekis neatitiktų aukščiau minėto reglamento nuostatų.

NMVRVI atstovai paaiškino, kad Institutas neturi teisės keisti jokios informacijos mėginių atrinkimo akte ar kitaip įtakoti užsakovą dėl pristatytų maisto produktų ar maisto papildų kategorijų, negali vienašališkai keisti jokios informacijos tame tarpe ir susijusios su maisto produktų kategorijomis (tai aprašyta KSP 7.1.1 (1.6)). Tačiau analizuotas „Džiovinti kiviai su pridėtinu cukrumi, 1 kg“ pavyzdys parodo, kad būtent NMVRVI darbuotojai kėlė klausimą dėl mėginio kategorijos ir produkto sudėties, papildomai aiškinosi pastebėtas aplinkybes ir galimą dviprasmišką vertinimą, kai mėginio tyrimui pateiktas produktas pagal sudėtį gali būti priskirtas ne tik „Džiovinti kiviai“ kategorijai, bet ir cukatoms, t. y. kitai nei užsakovo dokumentuose nurodytai produkto kategorijai, kuriai yra reglamentuoti skirtingi sulfitų kiekiai.

Manytina, kad teisiniame reglamentavime nenumatyti aiškūs protokolų taisymo etapo veiksmai gali sąlygoti dviprasmiškas situacijas, kurių metu priimti sprendimai gali apsunkinti kilusių ginčų dėl tyrimo rezultatų įrodinėjimą. Taip pat skyrių vedėjams suteikta teisė patiems spręsti dėl tyrimo protokolų taisymo eigos (kada atlikti, neatlikti pakartotinį tyrimą, ar tam pačiam tyrėjui / analitikui pavesti atlikti perskaičiavimą ir pan.) suteikia plačias diskrecijos ribas ir kelia korupcijos riziką, nes šiame etape gali būti pasirenkamas užsakovui (klientui) ar mėginio savininkui palankesnis tyrimų rezultatų vertinimas.

Pasiūlymai NMVRVI:

1. Išanalizuoti taikomą praktiką ir teisiniame reglamentavime nustatyti mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) tvarką, nustatančią kokiu sprendimu iš esmės gali būti keičiami tyrimų protokolai bei kokiais atvejais mėginių tyrimų protokolai privalo būti taisomi (keičiami). Siekiant mažinti korupcijos rizikas, rekomenduotina atsisakyti galimybės užsakovams dėl mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) kreiptis telefonu arba tokius telefoninius prašymus / skundus visada fiksuoti, darant jų garso įrašus.

2. Siekiant efektyvesnės kontrolės, informacinėje sistemoje įdiegti priemones (modulį), sudarančias technines galimybes klasifikuoti ir įvairia forma filtruoti visus mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) atvejus, nustatant jų atsekamumą visuose padaliniuose.

3.8. Nepakankama kontrolė viešųjų ir privačių interesų valdymo procedūroje.

Pažymėtina tai, kad Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas⁴¹ įpareigoja valstybinėje tarnyboje dirbančius asmenis vengti interesų konfliktų bei deklaruoti privačius interesus. Ši procedūra skatina ne tik galimų interesų konfliktų prevenciją, bet ir parodo institucijos ir jos darbuotojų viešą atskaitingumą savo klientams bei visuomenei dėl teikiamų paslaugų ir priimamų sprendimų skaidrumo.

⁴¹ Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C0E550D6ADF0/asr>

NMVRVI direktoriaus 2019-12-10 įsakymu Nr. 1A-107 „Dėl privačių interesų deklaravimo“ su vėlesniais jo pakeitimais, patvirtintas karjeros valstybės tarnautojų, teikiančių privačių interesų deklaracijas, pareigybių sąrašas bei paskirtas atsakingas asmuo už šios srities kontrolę. KSP 4.1.1 „Nešališkumas ir konfidencialumas“ 6.1.5 punktas numato, kad „Institute identifikuojama rizika nešališkumui, kuri gali atsirasti dėl laboratorijos veiklos, ryšių arba darbuotojų ryšių, bet nebūtinai. Nešališkumo rizikos kontrolės priemonės taikomos nuolat, o jų veiksmingumas vertinamas sistemingai“. KSP 4.1.1 „Nešališkumas ir konfidencialumas“ 6.1.6. punktas numato, kad atsiradus nešališkumo grėsmei, darbuotojas privalo apie tai informuoti tiesioginį vadovą, kuris praneša Direktoriui ir Kokybės vadybos skyriui apie identifikuotą riziką. Vadovybė inicijuoja rizikos nešališkumui valdymo procesą bei sprendžia, kokias rizikos mažinimo priemones taikyti (pvz.: nušalinimas nuo vykdomos veiklos, priėjimo prie atitinkamos informacijos apribojimas, pavedimas atlikti funkcijas, nekeliančias interesų konflikto, pareigų ir atsakomybių perskirstymas ir pan.). Kai rizika nešališkumui atsiranda dėl pavaldumo, darbuotojas apie tai praneša Direktoriui, kuris priima sprendimą dėl tolimesnių veiksmų.

Vertinant viešųjų ir privačių interesų kontrolės užtikrinimą atkreiptas dėmesys, kad pagal KSP 4.1.1 „Nešališkumas ir konfidencialumas“ nuostatas visiems darbuotojams, įskaitant ir darbuotojus dirbančius pagal darbo sutartį, kiekvienais metais yra nustatyta pareiga pasirašyti nešališkumo deklaracijas ir konfidencialumo pasižadėjimus. Nešališkumo deklaracijų ir konfidencialumo pasižadėjimų pasirašymo procedūra vertinta vidaus ir išorės auditų metu. Tai reiškia, kad darbuotojai, vykdantys funkcijas, yra įpareigoti būti nešališki ir objektyvūs, vengti interesų konflikto arba juos išspręsti taip, kad nedarytų neigiamos įtakos NMVRVI veiklai. Tačiau tvirtinant pareigybių, privalančių pagal Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymą viešai teikti privačių interesų deklaracijas, sąrašą yra įtraukti tik administracijos, skyrių vedėjai, patarėjai ir Bendrųjų reikalų skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybė⁴².

Pažymėtina tai, kad Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 4 str. 3 d. 11 p. nustatyta, kad privačius interesus gali deklaruoti ne tik Įstatyme numatyti asmenys, bet ir kiti viešojo sektoriaus subjekto darbuotojai, kurių pareigų sąrašą tvirtina institucijos ar įstaigos vadovas, suderinęs su Vyriausiąja tarnybinės etikos komisija. Į šį sąrašą gali būti įtraukiamos viešojo administravimo subjekto veiklą vykdančios pareigybės, būtent pagal Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 str. 18 d.⁴³ nuostatas, užtikrinančios administracinių paslaugų teikimą, t. y. kad NMVRVI yra VMVT pavaldi ir atskaitinga įstaiga, kuri šios institucijos oficialiai įgaliota atlikti laboratorinių

⁴² NMVRVI direktoriaus 2019-12-10 įsakymo Nr. 1A-107 „Dėl privačių interesų deklaravimo“ 2022-11-24 įsakymo Nr. 1A-154 redakcija

⁴³ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 2 str. 18 d. nustatyta, kad viešojo administravimo subjekto veikla yra administracinis reglamentavimas, administracinių sprendimų priėmimas, teisės aktų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo priežiūra, administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas.

tyrimų paslaugas, teikti tyrimų rezultatų vertinimo išvadas pagal VMVT, kitų kontroliuojančių institucijų ir privačių užsakovų mėginių tyrimų užsakymus⁴⁴.

Analizuojant NMVRVI patvirtintą reglamentavimą įžvelgiamas nenuoseklumas ta prasme, kad vidaus teisės aktais, t. y. KSP 4.1.1 „Nešališkumas ir konfidencialumas“, yra siekiama visiems darbuotojams nustatyti nešališkumo reikalavimo laikymąsi, įpareigojant visus darbuotojus kiekvienais metais pasirašyti pasižadėjimus, laikytis nustatytų draudimų (darbo metu nevykdyti veiklos, nesusijusios su NMVRVI veikla, išskyrus atvejus, kai yra gautas vadovybės sutikimas; nedaryti bet kokių sprendimų, kurie neša finansinę ar kitokią naudą pačiam darbuotojui ir/ar kitiems darbuotojams; neturėti asmeninių finansinių reikalų su asmenimis ar įmonėmis, turinčiais ryšį su NMVRVI, kurios galėtų turėti įtakos sprendimams ir pan.). Tačiau tvirtinant viešai teikiančių viešųjų ir privačių interesų deklaracijas pareigybių sąrašą, įtrauktos darbuotojų pareigybės, kurioms pareiga deklaruoti privačius interesus nustatyta Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymu, neįžvelgiant būtinybės spręsti dėl įpareigojimo deklaruoti interesus ir kitiems viešojo sektoriaus subjekto darbuotojams, pavyzdžiui, analitikams / tyrėjams, inžinieriams, veterinarijos gydytojams, skyrių atsakingiems asmenims, kurie dalyvauja mėginių tyrimų atlikimo organizavimo procedūroje, bendrauja su užsakovais ir užtikrina NMVRVI viešųjų paslaugų teikimą. Turint omenyje, kad pagal egzistuojančią praktiką už tyrimų atlikimą atsakingų skyrių vedėjai, kiti darbuotojai dėl atliekamo mėginių tyrimo gali tiesiogiai bendrauti su užsakovais (klientais), gamintojais ar mėginio savininkais.

Tačiau antikorpuciniu požiūriu vien tai, kad kontroliuojant šią sritį (vidaus ir išorės auditų metu) formaliai yra įvertinama, ar visi darbuotojai kiekvienais metais yra pasirašę nešališkumo ir konfidencialumo pasižadėjimus, neužtikrina pakankamo korupcijos rizikos valdymo bei nusišalinimų nuo sprendimų rengimo, svarstymo ir priėmimo, nes darbuotojai, susiję su mėginių tyrimų organizavimu, gali būti linkę neteikti informacijos vadovams apie galimus ryšius su tam tikrais subjektais. Juo labiau, kad NMVRVI atstovų teigimu, 2020–2023 m. konkrečių mėginių tyrimų procedūrose nebuvo darbuotojų nusišalinimo nuo sprendimų priėmimo atvejų.

Atkreiptas dėmesys, kad NMVRVI direktoriaus 2019-12-10 įsakymo Nr. 1A-107 „Dėl privačių interesų deklaravimo“ 2.2. punkte numatytas įpareigojimas pateikusiam deklaraciją darbuotojui informuoti atsakingą asmenį apie pateiktą deklaraciją arba pakeistus duomenis, tačiau iš šių nuostatų neaišku, kokia tvarka atsakingas asmuo apie privačių interesų deklaracijų duomenis ir jų pasikeitimą informuoja tiesioginius vadovus. Taip pat neaišku kokių terminų privalo laikytis įstaigos atsakingas asmuo ir kokių periodiškumu turi vykdyti pateiktų deklaracijų kontrolę bei kaip tiesioginiai vadovai užtikrina nešališką procesą, neskirti asmenims užduočių, susijusių su užsakovais,

⁴⁴ Prieiga internete: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6ff1dff0780a11eabee4a336e7e6fdab>
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D4508E86E219>

ūkio subjektais, kuriuose jie gali turėti ryšių ar privačių interesų (akcijų, artimų asmenų darbo vietos, sandoriai ir pan.). Pavyzdžiui:

- Telšių teritorinis skyriaus vyriausiosios specialistės sutuoktinio sesuo dirba AB „Nuasmeninta informacija“, kurios specialistai į NMVRVI Telšių teritorinį skyrių kreipiasi dėl ūkininkų pieno produktų mėginių tyrimų atlikimo⁴⁵.

- Klaipėdos teritorinis skyriaus laborantės vyras dirba AB „Nuasmeninta informacija“, kuri į NMVRVI kreipiasi dėl mėginių tyrimų atlikimo ir pan.

Kuriant korupcijai atsparią aplinką ir siekiant išvengti situacijų, kurių metu gali kilti interesų konfliktai, NMVRVI turėtų didesnę dėmesį skirti viešųjų ir privačių interesų deklaravimo procesų valdymui ir kontrolei, teisiniame reglamentavime nustatant pareigą deklaruoti interesus ir kitiems viešojo sektoriaus subjekto darbuotojams, dalyvaujantiems NMVRVI mėginių tyrimų organizavime ir viešųjų paslaugų teikime.

Pasiūlymai NMVRVI:

1. Vadovaujantis Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatomis, spręsti dėl kitų darbuotojų, dalyvaujančių mėginių tyrimų atlikimo organizavimo procedūrose, įpareigojimo teikti viešųjų ir privačių interesų deklaracijas.

2. Tobulinti teisinį reglamentavimą, numatyti, koku periodiškumu turėtų būti vykdoma viešųjų ir privačių interesų kontrolė ir kokia tvarka apie galimus darbuotojų viešųjų ir privačių interesų konfliktus turi būti informuojami tiesioginiai vadovai. Taip pat skyrių vadovams įtvirtinti pareigą, susipažinti su naujai pateikiamomis pavaldžių darbuotojų privačių interesų deklaracijomis ir tinkamai naudoti informaciją skirstant užduotis.

⁴⁵ Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 4 punktas, kuris numato deklaruotiną ryšį „dėl jam artimo asmens ar kito asmens arba dėl su šiais asmenimis arba juo pačiu susijusių duomenų.“

4. MOTYVUOTOS IŠVADOS (PASTABOS)

Išanalizavus Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto veiklos procesus, darytina išvada, kad juose yra korupcijos rizika dėl šių korupcijos rizikos veiksnių⁴⁶:

4.1. KRITINĖS ANTIKORUPCINĖS PASTABOS:

4.1.1 Nesukurta efektyvi gautų mėginių kodavimo sistema, ant plombuotų mėginių pakuočių daromi įrašai iš kurių vėlesniuose tyrimų etapuose kiti darbuotojai gali identifikuoti mėginio užsakovą (klientą), gamintoją ar mėginio savininką (motyvai išdėstyti 3.2 skirsnyje).

4.1.2 Nereglamentuota ir neautomatizuota mėginių tyrimų užduočių paskirstymo tvarka, dauguma veiksnių / žingsnių atliekami rankiniu būdu ir priklauso nuo skyriaus vedėjo sprendimų arba analitikų / tyrėjų pasirinkimo. Nekontroliuojamos galimos tendencijos, jeigu būtų atvejai, kad tam tikrų užsakovų (klientų), gamintojų ar mėginių savininkų tyrimus tiria tie patys analitikai / tyrėjai (motyvai išdėstyti 3.3 skirsnyje).

4.1.3 Antikorupciniu požiūriu rizikinga praktika, kai už tyrimų atlikimą atsakingų skyrių vedėjai, kiti darbuotojai dėl atliekamo mėginių tyrimo tiesiogiai gali bendrauti su užsakovais (klientais), gamintojais ar mėginio savininkais (motyvai išdėstyti 3.4 skirsnyje).

4.1.4 Valstybinės kontrolės metu VMVT specialistai turi galimybę be aiškios procedūros, nesuderinus su tiesioginiais vadovais, ranka koreguoti į NMVRVI pristatomus (pristatytus) Maisto / pašarų mėginių paėmimo tirti aktus, pakeičiant mėginio plombos numerį, mėginio partijos numerį bei mėginio tinkamumo naudoti datą, kas kelia korupcijos riziką (motyvai išdėstyti 3.1.2 skirsnyje).

5.2. KITOS ANTIKORUPCINĖS PASTABOS:

4.2.1 Informacinėje sistemoje ir popierinės formos dokumentuose fiksuojami skirtingi veiksmai / žingsniai, todėl mėginio tyrimo atlikimo organizavimo eigos atsekamumas negalimas naudojantis tik viena iš šių formų (motyvai išdėstyti 3.1.1 skirsnyje).

4.2.2 Naudojama informacinė sistema nepakankamai funkcionali, nėra tiesioginės prieigos (sąsajos) su VMVT informacine sistema, todėl egzistuoja korupcijos rizika dėl neskaitmenizuotų reikšmingų procedūrų (motyvai išdėstyti 3.1.2 skirsnyje).

4.2.3 Tobulintina mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) tvarka. Neskaitmenizuotas mėginių tyrimų protokolų pasirašymo ir tyrimų rezultatų pateikimo užsakovams procesas (motyvai išdėstyti 3.7 skirsnyje).

4.2.4 Teisiniame reguliavime suteikti pernelyg platūs įgaliojimai dėl tyrimų protokolų pasirašymo. Nenustatyta kokiems atvejams esant, tyrimų protokolų skiltyje „Instituto vadovas

⁴⁶ Išvadas pagrindžiantys motyvai pateikti išvados dėl korupcijos rizikos analizės 3 skyriuje.

(Skyriaus vedėjas)“ pasirašo skyriaus vedėjas ar pavaduojantis asmuo, ir kokiais atvejais – NMVRVI direktorius ar jį pavaduojantys asmenys.

4.2.5. Tobulintina neatitiktinių darbų kontrolės procedūra (motyvai išdėstyti 3.5 skirsnyje).

4.2.6 Nepakankama viešųjų ir privačių interesų kontrolė, kuri atliekama formaliai (motyvai išdėstyti 3.8 skirsnyje). Neįžvelgiama būtinybės įpareigoti viešai deklaruoti viešuosius ir privačius interesus kitus darbuotojus, pavyzdžiui, analitikus / tyrėjus, inžinierius, veterinarijos gydytojus, skyrių atsakingus asmenims, kurie vykdydami funkcijas dalyvauja mėginių tyrimų atlikimo organizavimo procedūrose, bendrauja su užsakovais.

5. REKOMENDACINIO POBŪDŽIO PASIŪLYMAI

5. Pasiūlymai atsižvelgiant į kritines antikorupcines pastabas:

5.1.1 Ieškoti galimybių pakeisti mėginių kodavimo sistemą, kuri vėlesniuose tyrimo atlikimo etapuose užtikrintų tyrimo objektyvumą, taip pat užtikrintų skaitmenizuotą informacijos perkėlimą ir naudojimą mėginių tyrimų atlikimo organizavimo ir duomenų valdymo procesuose.

5.1.2 Užtikrinti tinkamą originalių mėginių pakuočių saugojimą, kad tyrimų atlikimo organizavimo etapuose iš plombuotų mėginių arba mėginio originalių pakuočių nebūtų galimybės identifikuoti mėginio užsakovo, gamintojo, savininko ar platintojo.

5.1.3 Teisiniame reglamentavime įtvirtinti nuostatas, kokia tvarka ir kokiais kriterijais remiantis skyriuose yra paskirstomi naujų mėginių tyrimai.

5.1.4 Tobulinti informacinę sistemą ir įdiegti priemones (modulį), sudarančias technines galimybes automatizuotai paskirstyti mėginių tyrimų užduotis.

5.1.5 Pakeisti teisinį reglamentavimą ir atsisakyti praktikos, kai mėginio tyrimo atlikimo organizavimo klausimais su užsakovais tiesiogiai bendrauja tyrimus atliekančių skyrių vedėjai ir kiti darbuotojai.

5.1.6 Taikyti „vieno langelio“ principą ir užtikrinti, kad su užsakovais visais mėginių tyrimų atlikimo klausimais tiesiogiai bendrautų darbuotojai, kurių funkcijos nesusijusios su mėginių tyrimų atlikimo organizavimu, atitinkamai darant šių veiksmų garso / vaizdo įrašus ar kitomis techninėmis priemonėmis fiksuojant tokio bendravimo atvejus.

5.2. Pasiūlymai VMVT atsižvelgiant į kritines antikorupcines pastabas:

5.2.1 Nustatyti Maisto / pašarų mėginių paėmimo tirti aktų, kitų mėginių lydymųjų dokumentų keitimo / koregavimo tvarką, kuri užtikrintų aiškią koregavimo ir veiksmų derinimo procedūrą.

5.3. Pasiūlymai NMVRVI atsižvelgiant į kitas antikorupcines pastabas:

5.3.1 Išanalizuoti LIVES ir popierinės formos dokumentuose fiksuojamus mėginio tyrimo atlikimo visus etapus (nuo mėginio gavimo iki protokolo patvirtinimo ir išsiuntimo), įvertinti LIVES ir dokumentų atsekamumo skirtumus, numatyti informacinės sistemos tobulinimą įtraukiant trūkstamų veiksmų / žingsnių fiksavimą ir įmanomuose tam tikrų tyrimų procesuose palaiapsniui pereiti vien prie elektroninės procesų valdymo sistemos, kur tai objektyviai įmanoma.

5.3.2 Pereinamuoju laikotarpiu, kol bus vykdomas informacinės sistemos tobulinimas, įvertinti skyrių veiklos specifiką, ir atsižvelgiant į tai, nustatyti pareigą popierinės formos

lydimuosiuose dokumentuose fiksuoti veiksmus / žingsnius: kas ir kada tikrino mėginio tyrimo rodmenų rodiklius, aptiko (nustatė) klaidas ar neatitikimus, pavedė atlikti pakartotinį tyrimą, atliko kitus tarpinius veiksmus, reikšmingus mėginio tyrimo rezultatų fiksavimui (įskaitant MRV ir VRV skyriaus veiksmus).

5.3.3 Tobulinti LIVES ir su sistemų naudojimu susijusį teisinį reglamentavimą – užtikrinti prieigą (sąsają) su VMVT informacine sistema, ir spręsti dėl galimybės maisto ir ne maisto mėginius registruoti vienoje sistemoje.

5.3.4 Informacinėje sistemoje sudaryti galimybes užsakovams prisijungus prie sistemos užpildyti prašymo formą, stebėti tyrimo etapų eigą (kada pradamas tyrimas, kiek laiko jis daromas, kada baigiamas ir pan.) bei automatizuotai gauti elektroniniu būdu pasirašytus mėginių tyrimų protokolus.

5.3.5 Išanalizuoti taikomą praktiką ir teisiniame reglamentavime nustatyti mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) tvarką, nustatančią koku sprendimu iš esmės gali būti keičiami tyrimų protokolai bei kokiais atvejais mėginių tyrimų protokolai privalo būti taisomi (keičiami) atliekant pakartotinius tyrimus ir pan. Siekiant mažinti korupcijos rizikas, rekomenduotina atsisakyti galimybės užsakovams dėl mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) kreiptis telefonu arba tokiais telefoniniais prašymais / skundus visada fiksuoti, darant jų garso įrašus.

5.3.6 Siekiant efektyvesnės kontrolės, informacinėje sistemoje įdiegti priemones (modulį), sudarančias technines galimybes klasifikuoti ir įvairia forma filtruoti visus mėginių tyrimų protokolų taisymo (keitimo) atvejus, nustatant jų atsekamumą visuose padaliniuose.

5.3.7 Teisiniame reglamentavime įtvirtinti aiškius kriterijus pagal kuriuos nustatčius neatitiktis (nežymias ir žymias) būtų privaloma informuoti vadovus ir užsakovus.

5.3.8 Svarstyti galimybę susisteminti ir centralizuotai vykdyti visų skyrių neatitiktį ir korekcinių veiksmų registravimą.

5.3.9 Įvertinti teisinį reglamentavimą ir tyrimų protokolo formą bei nustatyti, kokiems atvejams esant tyrimų protokolus skiltyje „Instituto vadovas (Skyriaus vedėjas)“ pasirašo tyrimus atlikusio skyriaus vedėjas arba jį pavaduojantis asmuo, ir kokiais atvejais – NMVRVI direktorius ar jį pavaduojantys asmenys.

5.3.10 Vadovaujantis Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymo nuostatomis, spręsti dėl kitų darbuotojų, dalyvaujančių mėginių tyrimų atlikimo organizavimo procedūrose, įpareigojimo teikti viešųjų ir privačių interesų deklaracijas.

5.3.11 Tobulinti teisinį reglamentavimą, kuriame būtų numatyta, koku periodiškumu turėtų būti vykdoma viešųjų ir privačių interesų kontrolė ir kokia tvarka apie galimus darbuotojų viešųjų ir privačių interesų konfliktus turi būti informuojami tiesioginiai vadovai. Taip pat skyrių vadovams

įtvirtinti pareigą, susipažinti su naujai pateikiamomis pavaldžių darbuotojų privačių interesų deklaracijomis ir tinkamai naudoti informaciją skirstant užduotis.

Direktoriaus pavaduotojas

Elanas Jablonskas

Lina Poškuvienė, tel. (8 687) 18015, el. p. lina.poskuviene@stt.lt

Rengėjo tiesioginis vadovas Domantas Lukauskas, Korupcijos rizikos skyriaus viršininkas,
mob. tel. 8 656 60 933, el. p. domantas.lukauskas@stt.lt

ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ĮVERTINTI TEISĖS AKTAI, DOKUMENTAI IR INFORMACIJA

I. ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ANALIZUOTI TEISĖS AKTAI

1.	Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas
2.	Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas
3.	Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas
4.	Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas

II. ATLIEKANT KORUPCIJOS RIZIKOS ANALIZĘ ANALIZUOTI IR VERTINTI TEISĖS AKTAI, DOKUMENTAI IR INFORMACIJA

1.	Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2020-04-06 d. įsakymas Nr. B1-231 „Dėl Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto paskyrimo oficialiąja laboratorija“
2.	Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto nuostatai, patvirtinti Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2011-06-08 įsakymu Nr. BĮ - 245 „Dėl Valstybinei maisto ir veterinarijos tarnybai pavaldžių biudžetinių įstaigų reorganizavimo, reorganizavimo sąlygų aprašų patvirtinimo ir Nacionalinio maisto ir veterinarijos rizikos vertinimo instituto nuostatų patvirtinimo“
3.	KSP 6.2.1 „Darbuotojai“; KSP 4.1.1 „Nešališkumas ir konfidencialumas“; KSP 7.1.1 „Užsakymu, sutarčių analizė ir vykdymas“; KSP 7.4.1 „Maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“; KSP 7.4.1. M1 „Maisto produktų mėginių ir jų likučių saugojimas ir sunaikinimas“; KSP 7.4.1.K.1 „Maisto produktų, pašarų ir biologinių mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“; KSP 7.4.3 „Ne maisto produktų mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo laboratorijoje tvarka“; KSP 7.4.1.Ch.1 „Mėginių (maisto produktų, pašarų ir biologinių) priėmimo, kodavimo ir judėjimo cheminių tyrimų skyriuje tvarka“; KSP 7.5.1 „Įrašų valdymas“; KSP 7.8.1 „Tyrimų protokolų rengimas ir pateikimas užsakovams“; KSP 7.8.2 „Tyrimų rezultatų vertinimas ir informacijos teikimas“; KSP 8.3.2 „Kokybės vadybos sistemos dokumentų rengimas ir valdymas“; KSP 7.10.1 „Neatitiktinių darbų kontrolė ir korekciniai veiksmai“; KSP 7.9.1 „Skundų registravimas ir nagrinėjimas“; KSP 7.11.1 „Darbas su laboratorijos informacijos valdymo sistema“; KSP 7.4.2. L.1 „Maisto produktų, pašarų ir jų žaliavų, vandens mėginių likučių saugojimo tvarka“ ir KSP 7.4.2.L.2 „Maisto produktų, pašarų, vandens mėginių priėmimo, registravimo ir judėjimo tvarka, tyrimo protokolų išdavimas“ ir kt.
4.	KSF 6.2.1-9 „Darbuotojų įgaliojimų atlikti tyrimus sąrašas“; Maisto rizikos vertinimo skyriaus KSF 6.2.1-11 Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matrica; Veterinarijos rizikos vertinimo skyriaus KSF 6.2.1-11 „Darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matrica“, kitų padalinių darbuotojų atsakomybių kokybės vadybos sistemos matricos.
5.	NMVRVI direktoriaus 2019-12-10 įsakymu Nr. 1A-107 „Dėl privačių interesų deklaravimo“ su vėlesniais jo pakeitimais
6.	Laboratorijos informacijos valdymo (Laboratory Information Management) sistemos duomenys
7.	Privačių interesų registro (https://pinreg.vtek.lt/app/) informacija
8.	KRA atlikimo metu elektroninio pašto adresu lina.poskuviene@stt.lt ir dokumentai@stt.lt gauta informacija ir paaiškinimai, taip pat NMVRV instituto 2023-01-19 raštu Nr. 3A-21

	„Dėl informacijos pateikimo“, 2023-01-31 raštu Nr. 3A-37 „Dėl informacijos pateikimo 4-01-75“ teikta informacija
9.	Interneto svetainėje https://nmvrvi.lt/ skelbiama vieša informacija
